
”Oikeestaan musta kaikki kerrat oli kivoja.”

Nuorten kokemuksia sosiaalisen sirkuksen intensiivijaksolta

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu 16.5.2012

Simonette Jääskeläinen

Emma Piirinen

LAHDENSIVU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät	Jääskeläinen Simonette, Piirinen Emma	Vuosi 2012
Työn nimi	”Oikeestaan musta kaikki kerrat oli kivoja.” Nuorten kokemuksia sosiaalisen sirkuksen intensiivijaksolta	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tehtävänä oli kerätä kokemuksia nuorilta jotka osallistuivat Sorin Sirkuksen järjestämälle sirkuksen intensiivikurssille. Työ toteutettiin osallistumalla JOPO-luokalla opiskelevien yhdeksäsluokkalaisen kanssa kymmenen kertaa järjestettävään sirkustoimintaan Tampereella Sorin Sirkuksen tiloissa.

Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostivat sosiaalipedagogiikka, seikkailupedagogiikka sekä sosiokulttuurinen innostaminen. Näiden lisäksi mukaan otettiin näkökulmia nuoruudesta, syrjäytymisestä ja ihmisen minuudesta ja itsetunnosta. Nämä kaikki näkökulmat sekä teoriat limittyivät yhteen sosiaalisen sirkuksen tavoitteiden kanssa ja muodostivat kattavan kokonaisuuden.

Tutkimusmenetelminä käytettiin osallistuvaa havainnointia, jota tuki videointi sekä haastattelu. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla se ennalta valittujen sekä uusien, nuorilta nousseiden, teemojen alle.

Opinnäytetyön tulokset olivat positiivisia. Sosiaalisen sirkuksen tavoitteet toteutuivat intensiivijaksonkin aikana. Toteutuneita tavoitteita olivat esimerkiksi onnistumisen kokemusten saaminen ja yhdessä tekeminen. Tulosten perusteella voidaankin esittää, että sirkus on toimiva menetelmä nuorten kanssa työskentelyyn.

Avainsanat JOPO-luokka, nuoruus, sosiaalinen sirkus, sosiaalipedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen.

Sivut 47 s. + liitteet 1 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Social Services

Authors

Jääskeläinen Simonette, Piirinen Emma

Year 2012

Subject of Bachelor's thesis

Young People's Experiences of an Intensive Course in Social Circus

ABSTRACT

The purpose of the thesis was to chart the experiences of young people who attended an intensive circus course held by Sorin Sirkus. The work was carried out by participating in ten circus sessions together with ninth graders who are studying in a flexible basic education class, called JOPO. The circus classes took place in the premises of Sorin Sirkus.

The theoretical frame of reference in the thesis consists of social pedagogy, adventure pedagogy and sociocultural animation. In addition, it deals with youth, social exclusion and a person's ego and self-esteem. These theories and points of view overlap with the goals of social circus and together they support each other.

The aim was to find out young people's experiences about social circus. The information was collected by means of participant observation, video recordings and interviews. The obtained information was analyzed according to both pre-chosen themes and new themes that were brought up by the young people.

The results of the thesis were positive. The goals of social circus were reached during the intensive course. The results prove that circus is a well working method to be used among young people.

Keywords Social pedagogy, sociocultural animation, youth, JOPO, social circus

Pages 47 p. + appendices 1 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SOSIAALISEN SIRKUKSEN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Sirkuksen merkitys kehitykselle	2
2.2	Sosiaalinen sirkus	2
2.2.1	Sosiaalinen sirkus täällä ja muualla	4
2.2.2	Sosiaalinen Sirkus – hanke 2009 – 2011	5
2.2.3	Vaikuttava sirkus	7
2.3	Sorin Sirkus	8
3	KOHDERYHMÄ	10
3.1	Joustava perusopetus	10
3.2	Nuoruus	11
3.3	Ryhmä	12
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA KYSYMYKSET	14
5	TIETOPERUSTA	15
5.1	Sosiaalipedagogiset lähtökohdat	15
5.2	Seikkailupedagogiikka	16
5.3	Sosiokulttuurinen innostaminen	17
6	MINÄ – MINUUS - ITSETUNTO	19
6.1	Minäkuva	20
6.2	Itsetunto	20
6.3	Elämänhallintaa ja syrjäytymistä	21
7	AINEISTON KERUU JA ANALYYSI	24
7.1	Laadullinen aineisto	24
7.2	Osallistuva havainnointi	25
7.3	Haastattelu	27
7.3.1	Teemahaastattelu	27
7.3.2	Ryhmähaastattelu	28
7.4	Aineiston analyysi	29
8	TUTKIMUKSEN KULKU	31
8.1	Tutkimuksen toiminnallinen osuus	31
8.2	Tutkimuksen eteneminen	33
9	TULOKSET	35
9.1	Osallisuus	35
9.2	Ryhmässä toimiminen	36
9.3	Itsetunnon kehittyminen	37

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	39
10.1 Johtopäätökset.....	39
10.2 Itsearviointia	42
10.3 Luotettavuuden arviointi.....	43
LÄHTEET	45
Liite 1 Haastattelulupa	

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on havainnoida sosiaalista sirkusta osallistumalla Sorin Sirkuksen toteuttamaan vaikuttavan sirkuksen työpajaan. Osallistuimme työpajaan joka järjestettiin joustavan perusopetuksen (JOPO) luokalle. Tutkimme osallistuvalla havainnoinnilla ryhmän saamia kokemuksia sirkuksesta. Tavoitteenamme oli peilata näitä kokemuksia ja ajatuksia sosiaalisen sirkuksen omiin tavoitteisiin.

Opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen sosiaalisen sirkuksen edellisen hankkeen päättyessä ja uuden alkaessa. Sosiaalinen sirkus on metodina Suomessa melko tuntematon, mutta hankkeen myötä se on saanut toivotavasti pysyvän jalansijan Suomen sosiaalityön kentällä.

Tutkimuskohteemme muotoutui lopulliseen asuunsa tutkimuksen edetessä. Tutkimustehtävämme oli tutkia, millaisia kokemuksia nuorilla on sosiaalisen sirkuksen intensiivikurssilta. Päädyimme materiaalimme monipuolisuuden ja uusien asioiden esiin nousemisen vuoksi teemoittelemaan aineistoamme siten, että se antaisi mahdollisimman laajan ja rehellisen kuvan siitä mitä me näimme kurssin aikana.

Opinnäytetyömme tulokset olivat positiivisia. Tästä syystä pohdimmekin tämän vuoksi sitä, että sosiaalisella sirkuksella voisi todella olla vakituinen paikka JOPO-luokkien opetussuunnitelmassa. Tässä lyhyessäkin ajassa huomasimme positiivisia asioita ja sosiaalisen sirkuksen tavoitteiden toteutumista. Uskomme että pitkäkestoisella toiminnalla voitaisiin saavuttaa todellisia tuloksia.

Tutkimuksen teoriaosuus koostuu sosiaalipedagogiikasta, sosiokulttuurisesta innostamisesta ja seikkailupedagogiikasta. Opinnäytetyössä on myös kohderyhmäkuvaus, jossa avataan joustavan perusopetuksen tarkoitusta. Kohderyhmän myötä kerrotaan myös esimerkiksi itsetunnosta, elämänhallinnasta ja syrjäytymisestä. Esittelemme myös yhteistyökumppanimme Sorin Sirkuksen sekä sosiaalisen sirkuksen menetelmän.

2 SOSIAALISEN SIRKUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Sosiaalisesta sirkuksesta puhuttaessa tarkoitetaan toimintaa, jossa sirkus toimii välineenä uuden oppimiseen. Sosiaalinen sirkus opettaa monia asioita kuten itsenäisyyttä, parantaa itseluottamusta, antaa työkaluja sosiaaliseseen kanssakäymiseen, murtaa ennakkoluuloja ja opettaa iloa ja elämähallintataitoja. Hankkeen aikana sosiaalisen sirkuksen opetusta järjestettiin Tampereella, Helsingissä, Vantaalla, Espoossa, Oulussa, Lempäälässä ja Orivedellä. Sekä kunnat että sirkukset osallistuvat myös hankkeen rahoitukseen. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Seuraavassa esitellään työn teoreettisia lähtökohtia. Sirkustoimintaan ja sosiaaliseen sirkukseen perehtyminen on tärkeää, jotta toimintaa pystyisi ymmärtämään. Sosiaalinen sirkus on uusi ilmiö lähinnä Suomessa, muualla maailmassa sitä on käytetty jo vuosikymmeniä yhteisöjen eheyttäjänä sekä voimaannuttajana.

2.1 Sirkuksen merkitys kehitykselle

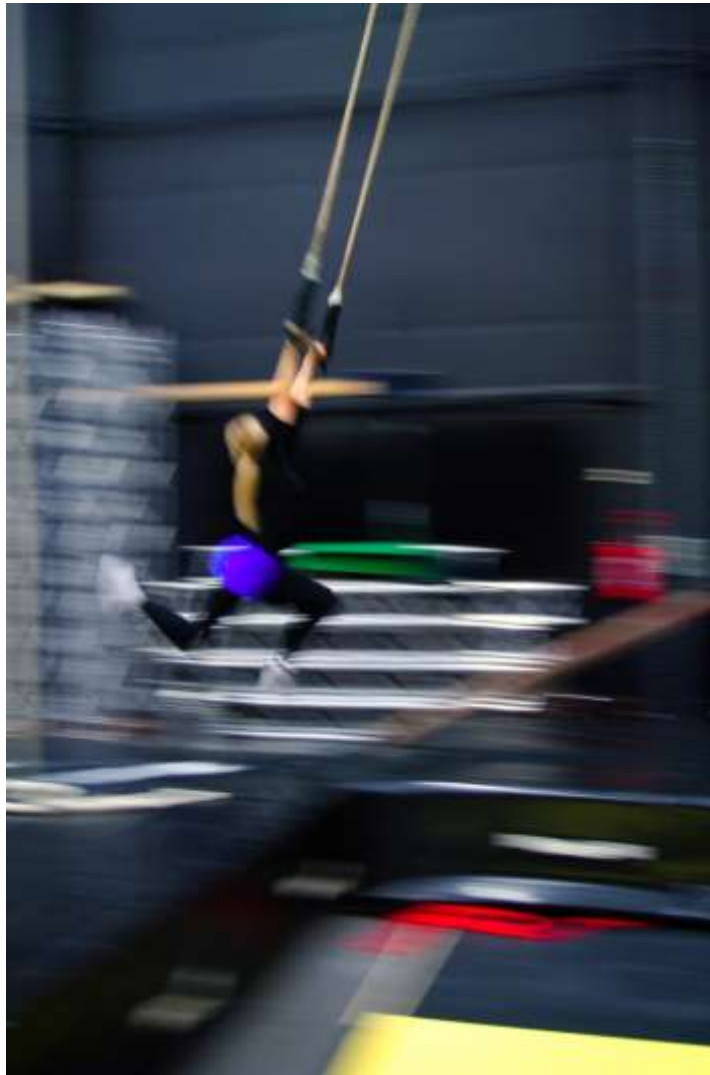
Useat sirkuslajit ovat liikunnallisia. Ne kehittävät samoja kykyjä ja taitoja kuin muutkin liikunnalliset harrastukset. Esimerkiksi jonglööritempuilla koordinaatiokyky kasvaa. Lisäksi jonglööraus kehittää tasapainoa, liiketuntoa, reaktiokykyä sekä erottelu ja orientoitumiskykyä. Amerikassa jonglöörausta käytetään hoitomuotona fysikaalisissa hoitolaitoksissa. (Aulanko 1992, 17.)

Sirkus kehittää myös henkisiä valmiuksia. Temppujen opetteleminen vaatii pitkäjänteisyyttä. Keskittymiskykyä vaaditaan esimerkiksi akrobatiaassa. Esiintyminen tuo sirkustaiteilijalle varmuutta, rohkeutta sekä itsetunnon kasvua. Sirkus vaatii myös ryhmätyötaitoa. Yhteistyökyky kasvaa ja ryhmä vastuu lisääntyy kun tehdään yhdessä. Esimerkiksi ryhmäakrobatiaassa tempun onnistumisen vastuu jakaantuu kaikille. Siinä osa voi toimia turvamiehinä ja osa artisteina. (Aulanko 1992, 17.) Tällaisen tekemisen kautta opitaan juuri niitä taitoja, jotka ovat nuorille tärkeitä.

2.2 Sosiaalinen sirkus

Sosiaalisen sirkuksen ryhmässä yhdessä sovitut asiat sitouttavat kaikkia osapuolia toimintaan. Sirkustaitojen opetteluun lisäksi voidaan harjoitteluun sisällyttää sosiaalisten taitojen harjoittelua. Tavoitteiksi voidaan listata vaikka kehon hallinta, keskittymiskyky ja myönteinen minäkuva itse lajin opetteluun lisäksi. Nämä sosiaaliset tavoitteet voivat olla niin sanottu piilo-opetussuunnitelma joka on nimenomaiselle ryhmälle luotu. Voi olla ettei sosiaalisen kehityksen tavoitteista ole tarpeellista puhua ryhmäläisten kanssa, toisaalta toisinaan sosiaalisista tavoitteista keskusteleminen voi olla tärkeä osa toiminnan luonnetta. (Hyttinen, Kakko, Karkkola & Åstrand 2011, 21.)

Sosiaalisen sirkuksen ryhmän päätavoitteet eivät ole terapeutteja vaan läh-
tökohtaisesti harjoitellaan sirkustaitoja. Sirkusohjaajan toimenkuvaan ei
kuulu kuntoutus. Terapeuttiset tavoitteet vaativat sen että sirkusohjaajan
työparina tulee toimia terapeutin tai sitten sirkusohjaajalla tulee olla tera-
peutin koulutus. Sirkusharjoittelu voi kuitenkin tästä huolimatta olla kun-
touttavaa, mutta se ei voi olla sirkusohjaajan ammatillinen tavoite. (Hytti-
nen ym. 2011, 21.)

Kuva 1 Trapetsi

Sosiaalisessa sirkuksessa päämäärää tärkeämpää on prosessi kohti pää-
määrää. Prosessin aikana, eli opeteltaessa yhdessä sirkustaitoja, opitaan it-
sestä ja ympäristöstä. Ryhmässä voi prosessin aikana tapahtua muutoksia.
Alun innostumisen jälkeen voi kiinnostus lopahtaa ja tämä vaatii ohjaajilta
paljon ammattitaitoa. Toiminnan edetessä luottamus puolin ja toisin kas-
vaa ja saattaa synnyttää kapinavaiheen jolloin rajoja ja ohjaajia haastetaan.
Myös ryhmän dynamiikkaan voi vaikuttaa pienetkin asiat, jopa yhden
osallistujan poissaolo voi vaikuttaa ryhmään suuresti. Ryhmytymisessä
on saavutettu tärkeä vaihe kun osallistujat kannustavat toisiaan ja tukevat
toistensa harjoittelua. (Hyttinen ym. 2011, 31–32.)

Aina sosiaalisen sirkuksen ryhmään osallistuminen ei ole vapaaehtoista.
Esimerkiksi huumevieroituksessa tai perhekodissa voi tilaaja määrittää

toimintaan osallistumisen pakolliseksi. Tämä tuo uusia haasteita ryhmään. Sirkusohjaajat saattavat haluta että tunnille tultaessa todella osallistutaan eikä sinne tulla vain oleskelemaan. Jos osallistuja ei harjoittele, hänen on lähdettävä kotiin ja tultava seuraavalla kerralla uudelleen. Myös se on hyväksyttävä ja osattava lukea jos oppilas ei vain innostu sirkuksesta. Eikiinnostuneille voidaan tällöin yhdessä sopia jotain korvaavaa. Joskus on hyvä antaa ryhmälle aikaa. Vapaaehtoisuus voi jopa lisätä sitoutumista ja motivaatiota. Pohdittava on kuitenkin, lannistaako ei kiinnostuneiden negatiivinen energia koko ryhmää. (Hyttinen ym. 2011, 32–33.)

Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen oppaassa (Hyttinen ym. 2011, 34–35) on luku jossa käsitellään sirkustoimintaan osallistuvia erityisiä ryhmiä, joihin meidänkin yhteistyöryhmämme JOPO-luokka kuuluu. Itsenäinen työskentely on usein erityisryhmän haaste. Parhaiten toimiikin hyvin selkeä lähes samanlaisena toistuva harjoittelu. Tämänkaltaisen ryhmä tarvitsee paljon kannustusta ja selkeitä ohjeistuksia. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa tavoitteena sirkusryhmässä on elämän- ja arjenhallinnan keinoin syrjäytymisen ehkäiseminen. Hyvän ilmapiirin lisäksi on hyvä asettaa selkeät rajat jotta harjoittelu sujuu.

Sosiaalinen sirkus Suomessa on vielä jokseenkin tuntematonta. Vaikka erilaisia yhteistyöprojekteja erityisryhmien kanssa on ollut jo kauan, on määrätietoinen sirkuksen käyttö erityisryhmien kanssa ja syrjäytymisen ehkäisemisen apuna vasta alussa. Tällä hetkellä sosiaalinen sirkus Suomessa on lähellä taideterapiaa ja soveltavaa taidekasvatusta. Se toimii apuvälineenä kaikille; yksilöille ja ryhmille, miehille ja naisille, tuen tarpeesta riippumatta. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Sirkuksen hyvä puoli on sen yhteisöllisyys ja erityisyyden ja erilaisuuden hyväksyminen. Lajeja on monia joten jokaiselle lahjakkuudelle varmasti löytyy oma lajinsa. Kilpailemisen sijaan sirkuksessa yhdistetään eri lajeja ja luodaan yhdessä ainutlaatuinen sirkusesitys. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Seuraavissa alaluvuissa käsitellään sosiaalista sirkusta Suomen ja muun maailman näkökulmasta, tutustutaan Sosiaalinen sirkus – hankkeeseen ja sen tavoitteisiin sekä käsitellään jatkohanketta vaikuttavasta sirkuksesta.

2.2.1 Sosiaalinen sirkus täällä ja muualla

Suomessa sosiaalista sirkusta toteuttaa Cirko – uuden sirkuksen keskus, Espoon esittävän taiteen koulu, Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poo, Oulun tähtisirkus, Sorin Sirkus, Sirkus Supiainen, Tuliteatteri Flamma, Turun Sirkus, Monitaideyhdistys Piste Ry, sairaalaklovnit ry ja Sirkus Unioni. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Kansainvälisesti katsottuna sosiaalisen sirkuksen kenttä on laaja. Sosiaalisen sirkuksen määritelmät myös vaihtelevat eri maiden välillä, osa korostaa enemmän syrjäytymisen näkökulmaa ja erottaa fyysisen tuen näkökulman omaksi kategoriakseen. Joissain maissa on myös kehitetty erityisiä sosiaalisen sirkuksen koulutusohjelmia ja organisaatioita. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Useat sirkukset toteuttavat sosiaalista sirkusta. Niitä löytyy monista maista niin Euroopasta kuin kaukomaistakin kuten Hollannista, Pohjois-Irlannista, Belgiasta, Venäjältä, Iso-Britanniasta, Libanonista, Etiopiasta, Singaporesta, Kiinasta, Brasiliasta, Chilestä, Hondurasista sekä Kanadasta. (Sosiaalinen sirkus n.d.) Tämä ei sinällään ole tärkeää tietoa meidän tutkimuksellemme, mutta on hyvä huomata että kyseessä on maailmanlaajuinen metodi, eikä mikään uusi suomalainen innovaatio. Ehkä sosiaalisen sirkuksen pitkä historia ja kokemus erilaisista ryhmistä antavat enemmän uskottavuutta sille ja sen tavoitteille.

Sirkusta on hyödynnetty Euroopassa vuosikymmenten ajan erilaisten sosiaalisten ja kasvatuksellisten haasteiden ratkaisemisessa. Sosiaalista sirkusta käytetään joissain eurooppalaisissa suurkaupungeissa vakiintuneena toiminnan muotona, jolloin kaupunki osaa ottaa suoraan sirkukseen yhteyttä tarpeen ilmetessä. Sirkusta järjestetään hyvin erilaisille ryhmille eri maissa, ja toiminta muotoutuu aina ryhmän tarpeen mukaan. Toiminta perustuu siihen millaisiin haasteisiin lähiympäristö sirkuksen apua tarvitsee. Moni sosiaalisen sirkuksen organisaation on saanut alkunsa nimenomaan lähiyhteisössä esiintyneen ongelman ratkaisemiseksi. (Hyttinen ym. 2011, 96.)

Osa sirkuksista haluaa erotella sosiaalisen sirkuksen nuorisosirkuksesta jonka katsotaan olevan enemmän sirkuskoulumaista. Osa kuitenkin katsoo että nuorisosirkus olisi jo itsessään sosiaalista sirkusta, toiminnan tavoitteet ja päämäärät ovat ne jotka vaikuttavat mielipiteisiin. Osa nuorisosirkuksesta keskittyy enemmän sirkustaitojen opetteluun kun taas sosiaalisessa sirkuksessa tavoitteet ovat aivan muita. Sosiaalisessa sirkuksessa sirkus on väline jolla opitaan erilaisia muita taitoja, kuten luodaan yhteishenkeä, parannetaan sitä sekä itsetuntoa sekä opitaan sosiaalisia taitoja. Osassa nuorisosirkuksista tavoitteet ovat ensisijaisesti nuorten kasvun tukemisessa sirkusharrastuksen avulla sirkustaitojen sijasta. (Hyttinen ym. 2011, 97.)

2.2.2 Sosiaalinen Sirkus – hanke 2009 – 2011

Sosiaalisen sirkuksen hanke alkoi syksyllä 2009 ja päättyi syksyllä 2011. Tutkiva teatterityön keskus hallinnoi hanketta jonka päärahoittajana toimi Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Hanke oli osa Kolmas lähde – hankekokonaisuutta joka kehitti kolmatta sektoria kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoalojen hyvinvointipalvelujen tarjoajana. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Tavoitteena oli auttaa sirkusalan toimijoita tuottamaan laadukasta sosiaalisen sirkuksen opetusta. Haluttiin vakiinnuttaa sosiaalinen sirkus pysyväksi osaksi nykypäivän suomalaista sirkusalaan sekä kuntien ostamia hyvinvointipalveluita. Kunnissa, joissa hankkeeseen osallistuttiin, huomattiin sirkuksen mahdollisuudet ja saatiin monia toimijoita puhumaan sirkustoitominnan puolesta. Muutamissa sirkuksissa käynnistyi jo hankkeen aikana rinnakkaista sosiaalisen sirkuksen toimintaa uusille kohderyhmille. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Sirkusopetuksen kohderyhmiä olivat muun muassa erityisopetusluokat, et-sivän nuorisotyön toiminnassa olevat nuoret, huostaan otetut lapset ja nuoret, joustavan opetuksen piiriin kuuluvat koululuokat, kehitysvammaiset lapset, maahanmuuttajien valmistavat luokat, marginaaliasemassa olevat lähiönuoret, nuoret päihdekuntoutujat ja perhetukikeskuksen asiakkaita. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Näissä kunnissa toimi yhteensä noin 60 opetusryhmää eli noin 850 oppilasta yli 700 opetuskertaa. Näistä toiminnoista kerättiin hyvät käytännöt, tieto ja palaute joka koottiin yhteen Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen oppaaksi joka julkaistiin syksyllä 2011. Sirkusopetuksen tukena toimivat seminaarit. Ne suunniteltiin Sosiaalinen Sirkuksen-hankkeessa toimivien sirkusjärjestöjen tarpeita ajatellen, mutta niitä avattiin myös muille sosiaalisesta sirkuksesta kiinnostuneille. Toteutettiin kaksi sosiaalisen sirkuksen seminaaria joissa oli suomalaisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita keskustelemassa sosiaalisen sirkuksen kehityksestä ja erityisryhmien kanssa työskentelystä. (Sosiaalinen sirkus n.d.)

Hankkeessa on käytetty käsitettä sosiaalinen sirkus kuvaamaan sirkustoimintaa jota hankkeen aikana on toteutettu. Hankkeen oppaassa sosiaalisella sirkuksella tarkoitetaan kaikkea sirkusopetusta jonka tavoitteena on ollut tuottaa osallistujilleen hyvinvointia. Kukin sirkus määrittelee oman toimintansa omin sanoin. Sirkuksen avulla voidaan oppia elämässä tarvittavia taitoja, sosiaalisia taitoja, itsenäisyyttä, itseluottamusta sekä onnistumisia. (Hyttinen ym. 2011, 8.)

Kun sosiaalista sirkusta aletaan toteuttaa, tulee alkuvaiheessa selvittää useita asioita sirkuksen sisällä. Tulee kartoittaa realistisesti omat toimintaresurssit, onko kiinnostusta, ammattitaitoa, näkemystä, halua kehittää toimintaa, resursseja. Todellisten tulosten aikaansaaminen vaatii sitoutumista sekä sirkukselta että sirkusohjaajilta. (Hyttinen ym. 2011, 11.)

Toimiva sirkustyöpaja tuotteistetaan ja näin siitä saadaan helposti toistettava konsepti jota voidaan helposti muokata edelleen kohderyhmän ja tilaajan toiveiden ja tarpeiden mukaan. Vaikka sirkuksen tarjoama palvelu olisi jo valmiiksi tuotteistettu ja toimiva, vaatii onnistunut yhteistyökumppanuus aina luovaa soveltamista ja joustavuutta. Parhaiten sosiaalisen sirkuksen opetus sujuukin kun tilaajataho osallistuu toimintaan aktiivisesti jo suunnitteluvaiheessa. Toiminnan onnistumisella on parhaat edellytykset kun palvelun räätälöinti tapahtuu vuorovaikutuksessa tilaajan, opetusryhmän ja sen omien ohjaajien kanssa. Näin toiminnalla voidaan saavuttaa todellisia tuloksia. (Hyttinen ym. 2011, 12.)

Kuva 2 Sosiaalisen sirkuksen tavoitteet (Hyttinen ym. 2011, 19.)

2.2.3 Vaikuttava sirkus

Sosiaalinen sirkus – hanke sai jatkoa 1.1.2011 vaikuttavan sirkuksen hankkeesta joka jatkuu aina 28.2.2014 asti. Hankkeen hallinnoijana toimii Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskus. Jatkohankkeen tavoitteena on lisätä soveltavan ja sosiaalisen sirkuksen ammattilaisia työnantajina ja näin parantaa sirkusalan työllisyyttä. Tarkoitus on esimerkiksi kehittää sirkuksen hyvinvointivaikutusten tutkimiseen käytettäviä menetelmiä sekä lisätä kuntien ja sirkusten välistä vuoropuhelua. (Vaikuttava sirkus n.d.)

Hankkeen tavoitteena on kehittää sirkuksen hyvinvointivaikutuksia todentavia menetelmiä jotka hankkeen päättyessä jäisivät sirkustoimijoiden käyttöön. Jokainen sirkusopettaja huomaa ryhmässään positiivisia muutoksia osallistujissa, mutta nämä vaikutukset halutaan näkyviksi. (Vaikuttava sirkus. n.d.)

2.3 Sorin Sirkus

Sorin Sirkus on perustettu Tampereella vuonna 1985. Se alkoi nuorisosirkuksena jonka tavoitteena oli nuorten sirkustaiteen esittäminen, ylläpitäminen ja kehittäminen. Sorin Sirkuksessa on annettu taiteen perusopetusta jo vuodesta 1993 ja vuonna 2006 Tampereen kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta hyväksyi laajan oppimäärän opetussuunnitelman. (Sorin Sirkus n.d.)

Sorin Sirkuksella sirkuskoulun harjoituskertoja on 1-7 kertaa viikossa innostuksen ja oman tason mukaan. Kymmenille Sorin Sirkus on tarjonnut ponnahduslaudan ulkomaisiin sirkusareenoihin sekä oppilaitoksiin. Osa on kouluttautunut ohjaajiksi osa löytänyt ammatin sirkuksen läheltä esimerkiksi maskeeraajina ja valosuunnittelijoina. (Sorin Sirkus n.d.)

Vuonna 2007 Sorin Sirkus liittyi Caravan-verkostoon. Eurooppalaisissa yhteistyösirkuksissa sosiaalista sirkusta oli tehty jo pitkään ja näin tarjoutui tilaisuus nähdä ja tutustua sosiaalisen sirkuksen toimintaan. Ajatus sosiaalisen sirkuksen tuomisesta Suomeen syntyi. (Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus 2009, 12.)

Verkoston jäsenyyden myötä Sorin Sirkus pääsi mukaan toiminnan keskiöön ja meneillään oleviin hankkeisiin. Näin se on osana eurooppalaisen ja suomalaisen sosiaalisen sirkuksen kehitystyössä. Sorin Sirkus oli vuoteen 2011 asti mukana kahdessa hankkeessa. Suomalaisessa sosiaalisen sirkuksen hankkeessa, jonka tavoitteena oli tarjota erityislapsille onnistumisen kokemuksia ja tasavertainen osallistumisen mahdollisuus sirkuksen keinoin. Lisäksi eurooppalaisessa yhteistyössä Leonardo-hankkeen kanssa, jossa pääpaino oli sosiaalisen sirkuksen opettamisessa ja opettajissa. (Sorin Sirkus ry:n toimintakertomus 2009, 12.)

Ensimmäinen hanke oli Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen hallinnoima kaksivuotinen hanke, joka käynnistyi syksyllä 2009. Tässä hankkeessa Sorin Sirkus oli yksi seitsemästä suomalaisesta osatoimittajasta. Hankkeen tarkoituksena oli löytää ja kehittää opetusmetodeja joita voisi soveltaa erityisryhmien tarpeita vastaaviksi. Kartoitettiin myös mahdollisuuksia ja tarvetta jatkaa sosiaalista sirkusta osana Sorin Sirkuksen vakio toimintaa myös hankkeen päätyttyä. (Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus 2009, 5.)

Toisena tahona oli EU:n kaksivuotinen Leonardo Da Vincikumppanuushanke. Tätä hanketta toteutettiin yhdessä seitsemän eurooppalaisen sirkuskoulun kanssa. Tämä hanke keskittyi opettamiseen ja opettajuuteen sosiaalisessa sirkuksessa. Kuka on hyvä sosiaalisen sirkuksen opettaja ja kuinka tulla hyväksi opettajaksi. Molemmat hankkeet yhdessä tukivat toisiaan hyvin. (Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus 2009, 5.)

Hankkeiden päätyttyä on Sorin Sirkuksen tavoitteena jatkaa sosiaalisen sirkuksen toteuttamista perustoimintana ja vastata lasten ja nuorten kasvua tukeviin erityistarpeisiin. Hankkeiden pohjalta on tarkoitus laatia sosiaalisen sirkuksen opetussuunnitelma jolloin molempien hankkeiden vaikutus saataisiin näkyvämmäksi. (Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus 2009, 12.)

Opetusministeriö nimesi Sorin Sirkuksen lokakuussa 2010 valtakunnalliseksi nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukseksi. Lisäksi Taiteen keskustoimikunta myönsi marraskuussa sirkukselle Lasten kulttuurin valtionpalkinnon. Palkinnot ovat tunnustusta Sorin Sirkuksen kyvyistä ja mahdollisuuksista sekä vuosien työstä kansallisissa ja kansainvälisissä hankkeissa ja monenlaisesta kehittämistyöstä ja elämyksien tuottamisesta. (Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus 2010, 12.)

3 KOHDERYHMÄ

Seuraavassa luvussa esittelemme kohderyhmämme joka on joustavan perusopetuksen nuoret, eli JOPO-luokkalaiset. Lisäksi tutkimuksemme kohteena olivat kaikki sosiaalisen sirkuksen toimintakerrat joita havainnoimme. Pääosassa tietenkin olivat nuoret joiden kokemukset ja ajatukset olivat sekä meille tärkeitä tutkimuksemme luonteen takia että Sorin Sirkukselle hankkeen kehittämisen kannalta.

Kohderyhmänämme oli ryhmä yhdeksäsluokkalaisia nuoria jotka käyvät koulua Tampereella joustavan perusopetuksen piirissä eli JOPO-luokalla. Seuraavassa kerromme joustavasta perusopetuksesta, nuoruudesta ja ryhmästä. Nämä aiheet liittyvät vahvasti tutkimukseemme. Sivuumme myös syrjäytymistä joka liittyy kaikkeen edellä mainittuun.

3.1 Joustava perusopetus

Joustavan perusopetuksen luokka, eli JOPO-luokka on yksi koulupudokkuutta ehkäisevä ja korjaava hanke. JOPO-luokkatoiminta toimii laajasti useammassa Suomen kunnassa ja kaupungissa. JOPO:n tavoitteena on niiden oppilaiden tukeminen, joilla on riskinä jäädä saamatta päättötodistus peruskoulusta. Toinen tavoite on tukea oppilaita toiselle koulutusasteelle siirtymisessä ja näin ehkäistä peruskoulun jälkeistä koulutuksesta pois jäämistä tai koulutuksen keskeyttämistä. JOPO – luokassa toimitaan toiminnallisuutta ja erilaisia oppimisympäristöjä hyödyntäen. (OPM n.d.)

Ryhmä, jonka kanssa sirkustelimme on Tampereella sijaitsevan Hatanpään koulun JOPO-luokka. Tämä luokka kuuluu valtakunnalliseen Opetusministeriön vuonna 2006 aloittamaan Joustava perusopetus (JOPO)-hankkeeseen. JOPO-hankkeen lähtöideana on pyrkiä vähentämään peruskoulun keskeyttäneiden sekä toisen asteen koulutukseen siirtymättömien nuorten määrää. Opiskelu JOPO-luokassa järjestetään peruskoulun yhteydessä toimivassa noin 10 oppilaan ryhmässä. Ryhmään ohjataan oppilaita, joiden koulunkäynti tarvitsee erityistukea. (Numminen & Ouakrim-Soinio 2007, 22.)

JOPO-luokka noudattaa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita, mutta käytännössä luokalla on runsaasti käytössään erilaisia toiminnallisia työmuotoja. Opetus perustuu oppilaiden henkilökohtaisiin lähtökohtiin ja jokaiselle nuorelle laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Opiskelu JOPO-luokalla tapahtuu koulun lisäksi vaihtoehtoisissa oppimisympäristöissä kuten työpaikoilla, leirikouluissa ja opintokäynneillä. (Numminen & Ouakrim-Soinio 2007, 20–22.)

Joustavan perusopetuksen luokalle tulevat nuoret voivat joko itsenäisesti hakea luokalle tai esimerkiksi opettajat voivat suositella luokalle siirtymistä. Kaikki JOPO-luokalle siirtyvät haastatellaan, jolloin päästään selvyyteen nuorten motivaatiosta toimia JOPO-luokalla. Pelkästään opettajan tai vanhemman suositus luokalle siirtymisestä ei riitä, vaan myös itse nuoren

tulee olla valmis sitoutumaan opiskeluun. (Numminen & Ouakrim-Soinio 2007, 79–81.)

JOPO-luokkien toimintaa seurataan ja niiden vaikutusta on tutkittu. Mannisen ja Luukanteleen (2008, 72-76) raportissa Joustava perusopetus mainitaan, että joustavan perusopetuksen luokkien ansiosta koulupudokkaiden määrä on laskenut. Kaikin puolin JOPO-luokkatoiminta on saavuttanut varsin hyvin sille aikoinaan asetetut tavoitteet, joista tärkeimpänä esille nousee nuorten elämänhallintataitojen parantaminen ja syrjäytymisen estäminen.

Mannisen ja Luukanteleen (2008, 22) raportissa joustavan perusopetuksen vaikuttavuuden arvioinnista on tutkittu tekijöitä, jotka ovat johtaneet nuorten JOPO-luokalle siirtymiseen. Yleisin syy joustavaan perusopetukseen siirtymiseen olivat motivaatio-ongelmat. Muita tekijöitä olivat pienen ryhmän tarve, huono koulumenestys, käytösongelmat, oppimisvaikeudet, poissaolot ja perhetilanne. Nuorten syyt JOPO-luokalle siirtymiseen ovat varsin moniulotteisia ja mahdollisesti oireita muuhun elämään liittyvistä ongelmista.

3.2 Nuoruus

Nuoruuden sanotaan olevan ihmisen toinen mahdollisuus. Perusitsetunto pysyy vakiona 13–14-vuotiaana, heilahteluja voi kuitenkin tapahtua. Nuorena elämä nähdään hyvin mustavalkoisena. Elämässä joko epäonnistutaan tai onnistutaan ja epäonnistumiset johtuvat ulkoisista seikoista, eivät itsestä ja ihmiset ovat joko hyviä tai pahoja. Kaikella toiminnalla halutaan saavuttaa jotain henkilökohtaista hyötyä tai palkkiota. Ulkoiset tekijät kuten ystävyys-suhteet ja paine jäljitellä ja mukautua toisten tahtoon on suuri. Terveen itsetunnon säilyttämiseksi on tärkeää tukea nuorta oman ideologian löytämisessä ja itsenäisyyden säilyttämisessä. (Aho & Laine 1997, 29.)

Nuoruus on kokeilujen ja itsensä hakemisen aikaa. Nuorten tärkeimpinä käyttäytymisen malleina ovat toiset nuoret. Nuoret samaistuvat helposti toveriensa käyttäytymismalleihin ja tästä syystä heitä tulee rohkasta omiin mielipiteisiin ja oman yksilöllisyytensä korostamiseen. Nuoria kiinnostavat aikuisten mielipiteet, vaikka toisin usein luullaan. Nuoria kiinnostaa mitä heistä ajatellaan ja mitä heistä puhutaan. (Aho & Laine 1997, 135.)

Koska jokainen ihminen on oma ainutlaatuinen persoonansa, tulisi hänen kasvuaan juuri omana itsenään tukea. Nuorta tulisi auttaa kehittämään hänen kykyjään ja mahdollisuuksiaan, arvostaa häntä ja auttaa häntä löytämään oma paikkansa yhteiskunnassa. Nuoreen vaikuttaa kaikki hänen elämänsä kokemukset ja ne muokkaavat hänestä persoonaa. Tämän persoonan ja aiempien kokemusten kautta nuori tulkitsee maailmaa ja suuntautuu tulevaisuuteen. (Jarasto & Sinervo 1999, 29 – 30.)

Nuoren identiteetin kehitykselle on tärkeää että nuori kokee kuuluvansa johonkin ryhmään. Ryhmä yleensä koostuu samanikäisistä, mutta jos se ei ole mahdollista, tärkeintä on että ryhmän jäsenet hyväksyvät nuoren juuri

sellaisena kuin hän on, ainutlaatuisena yksilönä ja ryhmän jäsenenä. (Jarasto & Sinervo 1999, 89.)

Harrastamisen kautta nuori laajentaa käsitystään ympäröivästä maailmasta sekä itsestään. Harrastukset tarjoavat mahdollisuuden luoda suhteita toisiin ihmisiin, saada ystäviä ja kehittää itseään. Nuori tarvitsee hyviä elämyksiä, onnistumisen kokemuksia ja omaa kulttuuria. Lisäksi harrastukset voivat olla monelle nuorelle itsensä toteuttamisen keino, erityisesti niille joille koulutyö tuottaa vaikeuksia. (Jarasto & Sinervo 1999, 181.)

3.3 Ryhmä

Opinnäytetyössämme ryhmän vaikutuksella yksilöön oli suuri rooli tutkimuksemme kannalta. Havainnoimamme nuoret olivat olleet ryhmänä syksystä 2011 asti ja jo syntynyt ryhmädynamiikka vaikutti monen nuoren asenteisiin ja kokemuksiin. Emme tutkineet ryhmän vaikutusta nuoreen, mutta pidämme ryhmää elävänä yhteisönä ja osana nuoren sosiokulttuurista todellisuutta. Näin ollen koemme tärkeäksi mainita sen tutkimuksesamme.

Ryhmäprosessissa ryhmästä tulee oma organisminsa. Ryhmällä on oma sosiaalinen todellisuus, tietoisuus ja kulttuuri. Tätä kulttuuria halutaan ylläpitää ja puolustaa. (Raina & Haapaniemi 2005, 119.) Tämän huomaa esimerkiksi silloin kun uusi ihminen tulee jo valmiiksi muodostuneeseen ryhmään.

Ihminen antaa toisille tietoja itsestään ja lisäksi vastaanottaa sitä muilta. Pääasiallisesti tarkoituksellinen viestintä on verbaalista. Lisäksi kommunikointia tapahtuu paljon erilaisin nonverbaalisin keinoin. Osa tästä kommunikoinnista tapahtuu tiedostamatta, mutta osa voi olla myös tarkoituksenmukaista. (Aho & Laine 1997, 73.)

Tutkimusten mukaan yli puolet tai jopa 90 prosenttia viestinnästä on nonverbaalista. Se liittyy olennaisesti verbaaliseen kommunikointiin. Katseilla, eleillä, ilmeillä ja muilla kehon liikkeillä voidaan viestittää toisille mielialaa, tunteita, aikomuksia ja asenteita. Tällainen nonverbaalinen viestintä on usein tiedostamatonta ja voi aiheuttaa vastaanottajalle usein tulkintavaikeuksia. (Aho & Laine 1997, 74 – 75.)

Ihminen ilmaisee tunnetilojaan ja asenteitaan katseillaan, eleillään ja ilmeillään. Tunteita ilmaistaan useammin nonverbaalisesti kuin verbaalisesti. Positiivisia tunteita voidaan ilmaista esimerkiksi hymyllä, toisten katseilla, ystävällisellä kosketuksella tai toisen puheen myötäilyllä päännyökkäyksin. Negatiivisia tunteita sen sijaan osoittavat jäykät ja tuimat ilmeet, etäisyyden ottaminen, katseen välttely ja käsien puuskaan laittaminen. (Aho & Laine 1997, 76.)

Kouluikäiselle nuorelle ryhmä on tärkeä henkisen hyvinvoinnin lähde. Ryhmässä opitaan sosiaalisia taitoja ja kokeillaan erilaisia rooleja sekä tiedostetaan ihmisten erilaisuus. Kun ryhmällä on hyvä itsetunto se nostaa myös nuoren omaa itsetuntoa. Tiimityöskentely, eli työskentely jossa

ryhmä muodostaa tiimin sitoutumalla yhteiseen tavoitteeseen ja on taidoiltaan, ominaisuuksiltaan sekä mielipiteiltään erilainen, on yhdenlainen väline jolla voidaan rakentaa nuoren itsetuntoa. (Aho & Laine 1997, 59.)

Yksilön minäkuvan ja itsetunnon rakentuessa muiden ihmisten vuorovaikutuksen kanssa, on onnistumisilla ja epäonnistumisilla siihen suuri vaikutus. Toistuvat epäonnistumiset saavat yksilön epäilemään kykyjään joka vaikuttaa yksilön itsetuntoon ja sosiaaliseen aktiivisuuteen negatiivisesti. Toistuvilla onnistumisen kokemuksilla sosiaalisissa tilanteissa itsetunto vahvistuu ja sosiaalinen aktiivisuus lisääntyy. Minäkuva ja itsetunto määrittävät millaisia merkityksiä yksilö luo sosiaalisille tapahtumille tai kuinka hän tulkitsee kokemuksiaan. (Aho & Laine 1997, 91.)

Ryhmän koheesiosta, eli kiinteydestä puhuttaessa tarkoitetaan ryhmän jokaisen jäsenen tuntemaa vetovoimaa ryhmää kohtaan. Ryhmän koheesion ollessa vahva sitoutuvat ryhmän jäsenet voimakkaasti ryhmään. Sen jäseniin sekä osallistuvat aktiivisesti ryhmän toimintaan ja näin syntyy yhteenkuuluvuuden tunne. Koheesioon vaikuttaa positiivisesti moni asia; ryhmän jäsenet pitävät toisistaan, toiminta on kiinnostavaa ja ryhmään kuuluminen nostaa ihmisen statusta. Vahvalla koheesiolla on myönteisiä vaikutuksia ryhmän toimintaan sekä ryhmän yksilöihin. Toisiaan tukeva toimintakulttuuri ja hyvä ilmapiiri tukevat ryhmän jäsenten henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Toisaalta ryhmään voi muodostua alaryhmiä joissa on voimakas koheesio ja nämä vaikuttavat koko ryhmään negatiivisesti. (Aho & Laine 1997, 203 – 205.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA KYSYMYKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia sosiaalisen sirkuksen työpajaa ja selvittää työpajaan osallistuvien kokemuksia sirkuksesta. Kokemuksia erittelemällä toivottiin että saadaan näkyviin toteutuuko sosiaalisen sirkuksen tavoitteet, tai edes osa niistä, sirkusharjoittelun intensiivijaksolla. Intensiivijaksolla tarkoitetaan lyhytkestoista sirkus kurssia, pitkäkestoisen sirkus-toiminnan sijasta.

Tarkoituksena oli että sirkuksen ohjaajat pystyisivät hyödyntämään tutkimuksella saatuja tuloksia. Työn haluttiin olevan oikeasti tarpeellinen ja tukevan sirkuksen ohjaajien työtä tulevien JOPO-luokkien kanssa tehdyssä sirkustyössä. Työssä mukana olleet sirkusohjaajat toivoisivat että sirkuksesta tulisi pysyvä osa JOPO-luokkien opetussuunnitelmaa.

Alustava tutkimustehtävä ja -kysymykset liittyivät vaikuttavaan sirkukseen. Miten sirkus vaikuttaa nuoreen ja mikä on sirkuksen merkitys syrjäytymisen ehkäisemisessä? Lopulta päädyimme tutkimaan sosiaalisesta sirkuksesta saatavia kokemuksia ja tavoitteiden toteutumista. Syrjäytymisen näkökulman otimme mukaan johtopäätöksiin ja pohdintaan.

Tutkimustehtävämme oli tutkia millaisia kokemuksia nuorilla on sosiaalisen sirkuksen intensiivikurssilta. Tutkimuskysymyksemme olivat:

1. Millaisia kokemuksia sosiaalisesta sirkuksesta siihen osallistuvilla on?
2. Miten osallistujien kokemukset näyttäytyvät suhteessa sosiaalisen sirkuksen tavoitteisiin?

5 TIETOPERUSTA

Sosiaalisella sirkuksella ei ole tiettyä ja vakiintunutta teoriapohjaa. Jokainen sosiaalisessa sirkuksessa toimija toteuttaa sitä omalla tavallaan sosiaalisen sirkuksen tavoitteita kunnioittaen. Me kuitenkin sosionomiopiskelijoina havaitsimme sosiaalisen sirkuksen toiminnassa koulutuksellemme ominaisia pedagogisia teorioita yksilöiden ja ryhmien elämänlaadun parantamisesta. Seuraavassa kerromme sosiaaliseen sirkukseen liittyviä teoreettisia lähtökohtia.

5.1 Sosiaalipedagogiset lähtökohdat

Sosiaalipedagogiikalla ja sosiaalipedagogisilla interventioilla on tavoitteena parantaa yksilöiden ja ryhmien elämänlaatua yhdessä heidän kanssaan. Sosiaalipedagogiikka perustuu aina dialogiin ja vuorovaikutukseen. Autettavat ihmiset osallistuvat toiminnan joka prosessiin ja ovat niissä mukana. Työ ulottuu aina ennaltaehkäisevästä työstä korjaavaan. Itse toimintamenetelmät vaihtelevat työnluonteen mukaan. (Hämäläinen & Kurki 1997, 48–49.)

Sosiaalipedagogiikassa tarkastelun kohteena on yksilön kasvun sosiaalinen puoli. Sosiaalipedagoginen teoria yhdistää kasvatustieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen näkökulman, ja asettaa painopisteen yksilön tai ryhmän kokonaistilanteen tarkasteluun. Sosiaalipedagogisen ammatillisen toiminnan lähtökohtana on yksilön tai ryhmän sosiaaliseen ympäristöön perehtyminen. Se tarkoittaa käytännössä sosiaalisten ja pedagogisten ongelmien yhteydessä annettavaa tukea, rinnalla kulkemista sekä itseapuun auttamista. Tavoitteena on palauttaa syrjäytyneitä takaisin yhteiskuntaan ja toisaalta ehkäistä yksilöiden joutumista marginaaliin. Lisäksi pyrkimyksenä on esimerkiksi edistää hyvinvointia, oikeudenmukaisuutta, yksilön vapautta, yhteiskuntavastuuta, yhteisöllisyyden kokemista ja osallistumista sekä ehkäistä leimautumista. (Hämäläinen & Kurki 1997, 14)

Sosiaalipedagoginen orientaatio toteutuu kolmella tasolla: kielellisellä, symbolisella ja toiminnallisella. Pedagoginen suhde on kaiken toiminnan keskeinen tukipilari ohjaajan ja asiakkaan vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus- ja ohjaustyö tapahtuu. Sosiaalipedagogisen toiminnan metodologian perustana puolestaan on dialogi, joka nojaa ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja siihen, että ihmiset itse osallistuvat kaikkiin toimintaprosessin vaiheisiin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 49).

Mielestämme sosiaalisen sirkuksen toiminta painottuu sosiaalipedagogisen orientaation toiminnalliseen tasoon. Nuoret osallistuivat toimintoihin, joista he saivat monenlaisia positiivisia kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. Monissa toiminnoissa nuoret pääsivät ylittämään itsensä ja sen kautta vahvistavat omaa persoonallista identiteettiään ja uskoa omaan kykyihinsä.

5.2 Seikkailupedagogiikka

Sirkuksen käyttäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi lomittuu selkeästi seikkailupedagogiikan periaatteisiin. Huomasimme, että sosiaalisen sirkuksen tavoitteet ovat samanlaisia kuin seikkailupedagogiikalla saavutetut tavoitteet ja niiden toimintamallitkin ovat hyvin samankaltaisia.

Seikkailutoiminnasta käytetään useita eri termejä, puhutaan esimerkiksi seikkailukasvatuksesta, seikkailuterapiasta, elämyspedagogiikasta tai toiminnallisesta ja kokemuksellisesta oppimisesta. Kaikki ovat kuitenkin lähes samankaltaista toimintaa, ja jokaisessa olennaista on toiminta, elämys sekä kokemus. Seikkailukasvatus on kasvatus- ja kasvuprosessi, jossa lapsi on kokonaisvaltaisesti itse mukana. (Kokljuschkin 1999, 30–31.)

Seikkailupedagogiikassa on kyse elämysten saamisesta. Jokainen kokee elämyksen eri tavoin. Joku saattaa kokea mahtavia elämyksiä mietiskelyn, hiljaisuuden tai lukemisen avulla, toinen taas tarvitsee extreme-seikkailua saadakseen samantasoisen elämyskokemuksen. Lyhyt kävelyretkikin voi olla elämys, joka jää mieleen positiivisena muistona jonka aikana voi oppia itsestään uusia asioita. (Karppinen & Latomaa 2007, 15.)

Seikkailupedagogiikka pyrkii tukemaan ihmisen yksilöksi kehittymistä. Toiminta on elämällistä, eli se pohjaa yksilön olemassa olemaan elämäntilanteeseen eikä uusien tilanteiden, virikkeiden tai herätteiden luomiseen. Seikkailupedagogiikan avulla rohkaistaan asioiden kokemista ja omien tunteiden tuntemista. Se tukee yksilön itsetunnon kasvua ja rohkaisee ilon asioiden löytämiseen itsessä. (Perttula 2007, 61.)

Perttulan mukaan (2007, 61) seikkailussa ei keskitytä asiakkaan vammaan tai ongelmaan vaan todella nähdään asiakas arvokkaana ja uskotaan hänen mahdollisuuksiinsa ja tarvittavien voimavarojen löytymiseen hänestä itsestään. Asiakas on pääosassa ja hän itse pystyy ratkaisemaan ongelmansa. Tämä ajattelumalli on vahvasti läsnä sosiaalisen sirkuksen toiminnassa. Sirkukseen voi osallistua kuka tahansa ja aina jokaiselle löytyy jotain missä saa onnistumisen ja ilon kokemuksia.

Seikkailua voi käyttää minkä tahansa asiakasryhmän kanssa. Erityisesti lasten ja nuorten kanssa tämä on toimiva tapa oppia ja kokea uutta sekä ylittää rajoja ja saada onnistumisen kokemuksia. Ryhmässä toimiminen, sen tuomat haasteet sekä uusi ympäristö luovat puitteet tilanteelle, jossa jokainen on samalla viivalla ja jossa jokainen voi löytää itsestään jotain uutta sekä kokea pystyvänsä mihin vain jos haluaa.

Seikkailun hyvä puoli on se että se voi olla miltei mitä vaan. Ideana on antaa elämys esimerkiksi menemällä retkelle luontoon tai lähtemällä melomaan, kiipeilemään tai vaikka tekemään sirkustemppeja. Siinä ei ole tiukoja määritelmiä mitä se on tai miten sitä tulisi tehdä. Sen tarkoitus on saada ihmiset innostumaan ja kokemaan. Tarkoituksena on saada aikaan uusia tunteita ja ajatuksia, antaa kokemuksia uusista asioista sekä onnistumisen tunteita. Tätä kautta saadaan ihmiset voimaantumaan huomaamattaan ilman terapiatyylisiä vastakkain istuskelua.

Seikkailulla tuetaan yksilön kasvua. Hän toimii osana ryhmää omana tärkeänä itsenään, hän ylittää rajojaan ja saa itseluottamusta. Erityisesti ongelmanuorien kanssa tämä on loistava tapa toimia, he saavat kokeilla rajoja luvallisesti ja kokea hyvää oloa ja iloa. Heillä on vertaistukea ja he kokevat kuuluvansa johonkin. Seikkailu opettaa tärkeitä asioita siitä kuinka tärkeää on toimia sääntöjen mukaan, jos yksi ei hae puita nuotiolle koko porukka palelee. Jos ei melota kuten sanotaan, voi koko vene kaatua. Jos et tue ihmispyramidia oikein, koko pyramidi kaatuu maahan.

5.3 Sosiokulttuurinen innostaminen

Puhuttaessa sosiaalisesta sirkuksesta ja sen toimintatavasta tulee sosiokulttuurinen innostaminen heti mieleen. Innostamista tehdään yhdessä toisen kanssa tavoitteena kasvattaa ihmistä toiminnallisoin keinoin. Sosiaalinen sirkus on väline jonka kautta opitaan uutta. Sosiokulttuurisella innostamisella tavoitellaan hyvinvointia, sen vahvistamista ja mahdollistamista. Sosiaalisella sirkuksella on lueteltuna myös hyvinvointiin liittyviä tavoitteita.

Ainoana suurena erona toimii usein toimintaympäristö. Kun sosiokulttuurinen innostaminen tapahtuu ihmisen arjessa ja omassa todellisuudessa oli meidän innostamisen tapahtumapaikkana sirkuksen omat tilat. Tällä pyrittiin elämyksellisyyteen. Toisaalta sirkus oli osa nuorten todellisuutta ja arkea koska se tapahtui koulupäivinä. Muualla maailmassa sirkusta toteutetaan myös lähiöissä voimaannuttajana. Tällöin sirkustoiminta täyttää kaikki sosiokulttuurisen innostamisen piirteet.

Sosiokulttuurinen innostaminen on tavoitteellista ja tiedostavaa toimintaa. Sillä pyritään aina inhimilliseen kehitykseen ja täydellistymiseen. Pedagogisuutta on toiminnan tavoitteellisuus, lisäksi innostaminen esiintyy vapautuksena, ilmaisun herkkyytenä ja itsetoteutuksena. Innostaminen on se suuri energiaa luova elementti joka on läsnä ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisissa prosesseissa ja kehityksessä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 204.)

Innostaminen on kasvattavaa erityisesti silloin kun tavoitteena on auttaa ihmistä toteuttamaan itseään ja elämään kuten hän itse haluaa, parhaalla mahdollisella tavalla kaikilla elämän tasoilla. Innostaminen tapahtuu siis ihmisen omassa sosiokulttuurisessa todellisuudessa ja on näin kasvatuksellinen intervention tekniikka. Innostaminen itsessään ei ole kasvatuksellista mutta sen tavoitteet ovat. Näin se onkin erityisen lähellä sosiaalipedagogiikkaa, joka tarjoaa innostamiselle teoriaa ja käytäntöjä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 205.)

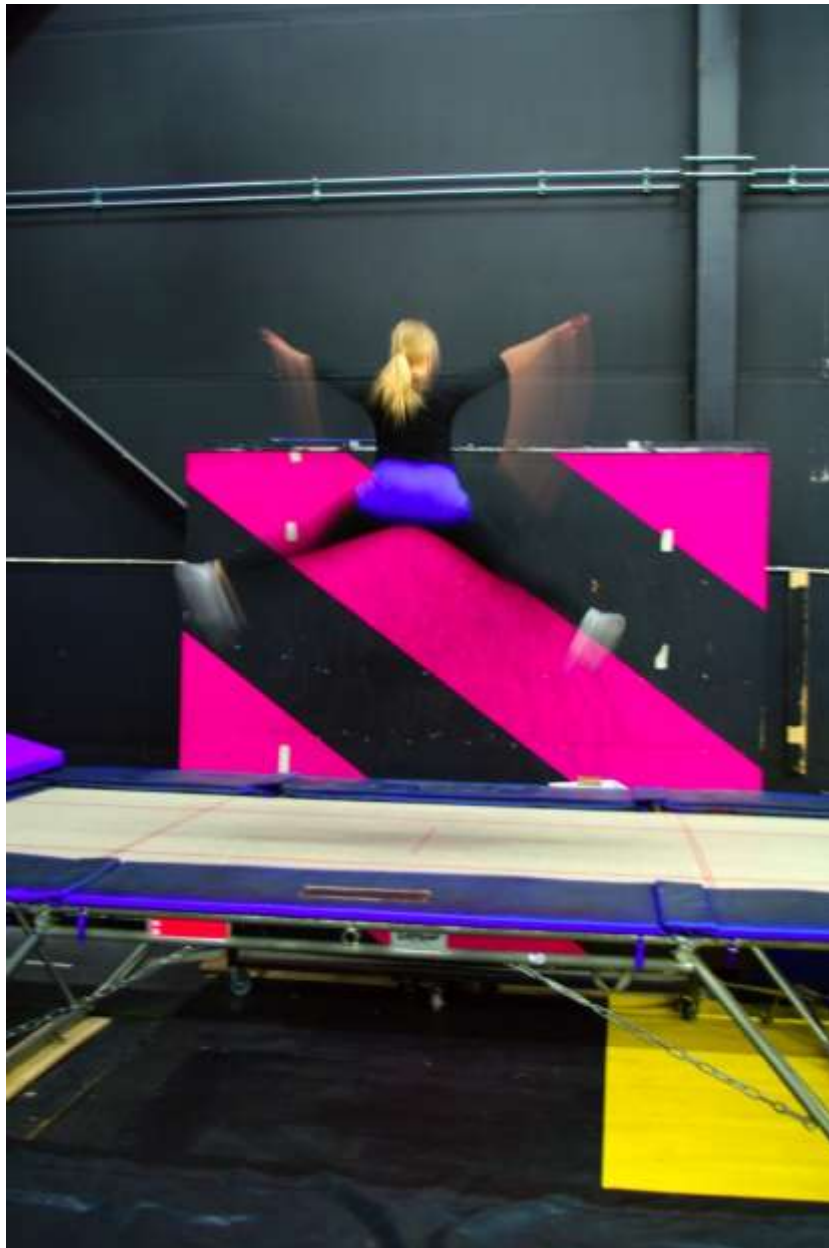
Innostaminen suuntautuu sekä ryhmään että jokaiseen ryhmän jäsenen yksilönä. Se on sosiaalisten suhteiden kentässä tapahtuvaa tavoitteellista toimintaa jolla tavoitellaan pysyviä muutoksia tekijöiden sosiaaliseen todellisuuteen. Tavoitteet määräytyvät aina ryhmän ja yksilön tavoitteiden mukaan. Innostamisen yleisten tavoitteiden mukaan pyritään antamaan ihmiselle mahdollisuus löytää itsensä, osallistua elämään ja osallistua yhteisön elämään. Halutaan sekä pyritään saamaan esiin myös ihmisen tiedostamattomat halut ja tarpeet. Lisäksi pyritään synnyttämään suhteita

”Oikeestaan musta kaikki kerrat oli kivoja.”

joissa jokainen hyväksytään sellaisena kuin hän on ja halutaan että jokaisella olisi mahdollisuus kuulua johonkin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 205.)

6 MINÄ – MINUUS - ITSETUNTO

Sosiaalipedagogisen tietopohjan lisäksi ihmisen itsetunto ja minäkuva liittyvät olennaisesti tutkimukseemme. Itsetunnon kohottaminen on yksi sosiaalisen sirkuksen tavoitteista ja minäkuva on olennainen osa tämän ikäisten nuorten kehitystä. Sosiaalisen sirkuksen tavoitteisiin kuuluu myös syrjäytymisen ehkäisy ja ihmisen elämänhallintaan vaikuttaminen itsetunnon kohenemisen myötä.

Kuva 4 Jättitrampoliini

6.1 Minäkuva

Minän voi erottaa persoonasta siten, että persoona on se mitä muut näkevät ja kokevat, minä on taas se mitä itse itsessään näkee ja kokee. Minä ja minäkuva taas eroavat siten, että minäkäsitys sisältää sellaisia asioita joita ihmisessä ei välttämättä ole mutta jotka hän kuvittelee. Toisaalta taas minä sisältää myös asioita jotka ihminen kieltää olevan olemassa tai joita hän ei tiedä edes olevan. (Aho & Laine 1997, 17–18.) Nuorilla minäkuva voi olla usein huonompi kuin on syytä. Nuori voi ajatella ettei osaa, että on kömpelö, tyhmä ja niin edelleen. Sirkuksella voidaan vaikuttaa juuri näihin asioihin ja saada aikaan ajatus, ettei näin ole.

Minäkuva vaikuttaa itsetuntoon. Minäkuva, eli minäkäsitys on sitä miten itsensä näkee, kokee ja tuntee, miten kokee kykynsä ja ominaisuutensa suhteessa toisiin ihmisiin ja yhteisöihin. Sitä voidaan pitää siis tapana jolla ihminen määrittelee ja luokittelee itsensä. Minäkuva muokkaa suhteemme toisiin ihmisiin ja se alkaa muotoutua jo varhaisessa vaiheessa ja muuttuu koko elämän ajan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n. d. 8.)

Näkyvät piirteet kuten pituus ja paino, kasvopiirteet ja ihonväri tulevat helposti osaksi nuoren minäkuva. Ne ovat ulospäin näkyviä piirteitä ja vuorovaikutus toisten kanssa opettaa meille näiden ominaisuuksien merkityksen kulttuurissamme. Minäkäsitystä on kolmenlaista joita kuvaavat lauseet, millaisena näen itseni, millaisena haluaisin nähdä itseni ja millaisena muut näkevät minut. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n. d. 9.)

6.2 Itsetunto

Itsetunto on mahdollisimman totuudenmukainen kuva itsestä, realististista minäkuva ja itsensä tuntemista. Terve itsetunto on sitä että kokee olevansa hyvä. Se on oman elämänsä ja itsensä arvostamista ja tätä kautta tulee kyky arvostaa myös muita ihmisiä. Itsetunto vaikuttaa paljon ihmisen mielenterveyteen, hyvinvointiin sekä vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Minäkäsitys ja itsetunto kehittyvät elämän aikana koettujen kokemusten, saadun palautteen sekä omien pohdintojen myötä. Nuorilla itsetuntoon saattaa vaikuttaa ratkaisevasti koulumenestys sekä ulkonäkö. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n. d., 10.)

Ihmisen itsetunto kertoo siitä tiedostaako, tunteeko ja arvostaako hän itseään. Hyvästä itsetunnosta kertoo se että ihminen tuntee oman itsensä, vahvuutensa sekä heikkoutensa ja näistä huolimatta arvostaa itseään ja on tyytyväinen itseensä. (Aho & Laine 1997, 20.)

Aho ja Laine avaavat Borban ja Reasonerin (1989) mallia itsetunnosta joka jakaantuu viiteen osioon. Ensimmäisessä puhutaan hyvästä olost ja luottamuksesta toisiin ihmisiin myös muutostilanteessa, eli turvallisuuden tunteesta. Itsensä tiedostamisella tarkoitetaan sitä kuina voi olla ylpeä itsestään ja ominaisuuksistaan. Yhteenkuuluvuuden tunne tulee kun kuu-

luun johonkin ryhmään ja on hyväksytty siihen. Tehtävä- ja tavoitetietoisuus mikä on vastuunottamista, tavoitteiden asettamista ja niiden saavuttamiseen uskomista. Viimeiseen osioon kuuluu pätevydentunteet joita ovat onnistumisen kokemukset ja se että yksilö pitää itseään taitavana, uskalltaa ottaa riskejä ja sietää myös pettymyksiä. (Aho & Laine 1997, 22–23.)

Huonon itsetunnon omaava ihminen voi tuoda sen esille usealla eri tavalla riippuen yksilöstä. Huono itsetunto voi näkyä vaikeutena tehdä itsearviointia, ajatusten jäsentäminen kestää ja voi olla ettei vastusta edes saada. Ihmisen voi olla vaikea kuvata tai arvioida itseään. Toisaalta se voi olla pelokkuutta ja arkuutta, ei uskalleta ottaa riskejä, pelätään sosiaalisia tilanteita ja näin ollen on helppoa vain jäljitellä toisten käyttäytymistä. Käytös voi olla myös täysin poikkeavaa ja tulla esiin dominoituna ja häiriköintinä. Tällaisella käytöksellä peitetään omia heikkouksia ja viedään huomiota niistä pois. (Aho & Laine 1997, 44.)

Huono itsetunto tulee esiin myös suoritustilanteissa siten että henkilö jo etukäteen odottaa epäonnistuvansa, olevansa huono tai ettei osaa, eikä näin ollen edes halua yrittää. Se voi olla myös suoritustilanteessa keskittymistä epäolennaisiin asioihin jolloin oppimista ei tapahdu. (Aho & Laine 1997, 45.)

Yhteenkuuluvuus kuuluu olennaisesti itsetuntoon. Kyse on suhtautumisesta muihin ihmisiin ja samaistumisesta johonkin yhteisöön tai ryhmään. Kun kokee olevansa hyväksytty, pystyy antamaan itsestään muille vuorovaikutustilanteissa. Kun taas kokee, ettei ole hyväksytty käytetään tällöin useasti hyödyksi defenssimekanismeja. Tällaisia puolustuskeinoja ovat kaikenlainen häiriköinti, pelleily ja tyhmäksi tekeytyminen. Tällainen nuori ei tue muita, ei kannusta eikä ota toisia huomioon. (Aho & Laine 1997, 53.)

Onnistumisen kokemukset antavat pätevyyden tunnetta. Ihminen huomaa olevansa hyvä ja arvokas ja osaavansa asioita. Hän on taitava ja muillekin tärkeä. Kun kokee olevansa pätevä, on avoin uusille kokemuksille, haluaa jakaa ideoitaan, haluaa osallistua, uskoo itseensä, ei pelkää epäonnistua, ei lannistu, ei jaa negatiivisia kommentteja, eikä vähättele onnistumisiaan. (Aho & Laine 1997, 57.) Tämän kaiken voi siis saavuttaa kun muuttaa käsitystään siitä ettei koe olevansa pätevä.

6.3 Elämänhallintaa ja syrjäytymistä

Yksi sosiaalisen sirkuksen yleisistä tavoitteista on ehkäistä yksilön syrjäytymistä yhteiskunnasta. Sirkuksen tavoitteena on vaikuttaa positiivisesti ihmisen elämänhallintaan onnistumisen kokemusten ja itsetunnon kohenemisen myötä. Osa nuorista, jotka ovat JOPO-luokalla, ovat olleet jo vaarassa syrjäytyä ja JOPO-luokan tavoitteena onkin saada heidät pysymään täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä opettamalla elämänhallinnan taitoja.

Elämänhallinta voidaan karkeasti jakaa ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Ulkoinen elämänhallinta on elämän tukipilarien muodostava kokonaisuus, johon kuuluvat esimerkiksi toimeentulo ja ihmissuhteet. Sisäinen elämänhallinta on ihmisen henkilökohtainen kokemus olemisen ja elämisen mielekkyydestä. Kun ihminen kohtaa kriisejä, sisäinen elämänhallinta horjuu. Ihminen joutuu kohtaamaan epämiellyttäviä tunteita ja sopeutumaan vaikeisiin tilanteisiin. (Ihalainen & Kettunen 2006, 10–11.)

Syrjäytyminen voidaan määritellä siteiden heikkoutena yhteiskunnan ja yksilön välillä. Asiaa tarkastellaan yleisimmin yhteiskunnan kannalta. Tämä näkyy puhuttaessa siitä mistä yksilö syrjäytyy, tai että yksilö tulisi olla osallinen yhteiskunnassa ja hänet tulisi integroida takaisin yhteiskuntaan. (Raunio 2006, 9–10.)

Syrjäytyminen on myös normaaliudesta sivuun joutumista. Näin sanottaessa tulee olla selvää mikä on normaalia yhteiskunnassa ja näin ollen myös sosiaalityön näkökulmasta. Normaalina on yhtenäinen näkemys siitä miten ihmisten tulisi käyttäytyä ja kuinka toimia. Normaleja ovat siis ne jotka elävät yleisen käsityksen mukaista hyvää elämää. (Raunio 2006, 13.)

Normatiivisen normaaliuden ongelma on kuitenkin että se leimaa jokaisen yleisen normaaliuden ulkopuolella elävän syrjäytyneeksi. Tällöin ihmiset pakkointegroidaan takaisin yhteiskuntaan, yksilö on toiminnan kohde jonka puolesta päätetään ja toimitaan ja jota autetaan tuomalla hänet ainoaan oikeaan hyvään elämään. Perusajatuksena on että ihmisellä yhteiskuntaa uhkaava elämäntapa jonka varjolla toimitaan päämääränä poistaa syrjäytyminen. (Raunio 2006, 14–15.)

Syrjäytyneet nähdään yhteiskunnan alaluokkaan kuuluvina ja moraalisesti arveluttavina eikä huono-osaisina yhteiskunnan jäseninä. Ei nähdä että he tarvitsisivat tukea, apua ja kuntouttavia toimenpiteitä, vaan kuria ja seurausta. Tämä näkyy sosiaalityössä syrjäytyneiden kanssa jota määrittävät selkeät säännökset ja menettelytavat auttamissuhteen sijasta. (Raunio 2006, 45.)

Yksilöllä on selkeästi suurempi vastuu omista teoistaan ja valinnoistaan kuin ennen, mutta yleinen kulttuurikin on ollut toinen. Nykypäivän yhteiskunta on vapaampi ja avoimempi mutta samalla se vaatii yksilöiltä enemmän. Ihmisen tulee haluta edetä ja tulee haluta olla mukana yhteiskunnassa.

Syrjäytymis-termille voimme ottaa vastineeksi naapurimaastamme Ruotsista vähemmän kielteisen leiman antavan marginalisaatio-marginaalisuus käsiteparin. Tässä marginalisaatio nähdään prosessina jonka lopputulos marginaalisuus on. Näitä termejä käytettäessä ei ajatuksena ole erilaisten ongelmien kasautuminen yksilölle vaan kyseessä on vastentahtoinen tapahtuma jossa yksilöllä ei ole riittävästi käytettävissä elämänhallintaan tarvittavia perusresursseja. Marginalisaatioprosessissa yksilö liikkuu turvallisesta tilanteesta turvattomaan ja puutteelliseen elämään. Ihmistä ei siis määritellä ongelman kautta, vaan resurssien mukaan. (Raunio 2006, 53–54.)

Edellä mainittu tuo sosiaalityön näkökulmasta syrjäytymisen estämisen juuri sinne, minne se meistä kuuluisi, eli ihmisen omiin voimavaroihin. Keskityttäisiin ihmisen ongelmien ja puutteiden sijasta ihmisessä ja hänen ympäristössään piileviin voimavaroihin. Nähtäisiin ongelmallinen tilanne enemmänkin resurssien hallinnan vaikeutena. Omia voimavaroja ei nähdä tai niitä ei osata käyttää. Resurssipulasta aiheutuneet asiat saataisiin korjattua yksilön omia voimavaroja käyttämällä kun ihmistä opastettaisiin niiden käytössä. Näin saataisiin ihminen voimaantumaan ja tulemaan oman elämänsä subjektiksi.

Syrjäytyminen ei tapahdu hetkessä, vaan syrjäytyminen on prosessi. Syrjäytyminen aiheuttaa ihmiselle ulkopuolisuudentunnetta, ja hän saattaa tuntea menettäneensä otteen elämästään. Syrjäytynyt ihminen on usein passiivinen ja hän ei osaa arvostaa itseään. (Ihalainen & Kettunen 2006, 19.)

Voidaan siis ajatella että syrjäytymiseen vaikuttaa olennaisesti itsetunto sekä ihmisen varmuus itsestään. Nykypäivänä nuoret ovat todella syrjäytymisuhan alla. Onkin erityisen tärkeää puuttua tähän ajoissa jotta ongelmaa voitaisiin ennaltaehkäistä ja näin ehkäistä syrjäytymisen kehittymistä ja sen myötä tulevia muita ongelmia, kuten köyhyyttä ja masennusta.

Syrjäytymistä ehkäisevän työn tulee keskittyä ihmisessä itsessään olevaan potentiaaliin, kykyihin, voimavaroihin sekä vahvuuksiin. Motivoimalla kohti tulevaa ja uskomalla toisen kykyihin voimme vaikuttaa nuoren ajatteluun sekä näkemykseen omasta itsestään. Pääsemme johtopäätökseen, ettei nuori joka arvostaa itseään, luottaa omiin kykyihinsä sekä kokee kuuluvansa johonkin, edes voisi syrjäytyä. Juuri tähän sosiaalinen sirkus tähtää. Sirkuksen avulla juuri näitä asioita voidaan opettaa nuorille.

7 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI

Tässä luvussa esitellään aineiston keruumenetelmiä ja kuinka materiaali analysoitiin. Opinnäytetyön aineistoa kerättiin pääosin osallistuvan havainnoinnin avulla, käyttäen tukena videomateriaalia ja toimintapäiväkirjaa. Aineistoa kerättiin myös kirjallisesti pienen joka kerralla tapahtuvan alku- ja loppupiirin muodossa ja sirkusprosessin lopussa järjestetyllä purkukerralla. Lopuksi nuoria haastateltiin heidän koulussaan, johon järjestettiin pienryhmähaastattelu.

7.1 Laadullinen aineisto

Laadullisella tutkimuksella halutaan tuoda esille tutkittavien ääni ja sen avulla voidaan tutkia kokemuksia. Osallisuus ja osallistuminen ovat keskeistä suurelle osalle laadullista tutkimusta. Kenttätöyssä tutkija pääsee lähelle tutkittavaa ja kun tutkittava ilmiö pyritään säilyttämään sellaisena kuin se on, voidaan puhua pyrkimyksestä tavoittaa tutkittavien oma näkökulma. (Eskola & Suoranta 2003, 16.)

Laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyksi aineistoa, joka on asultaan tekstiä. Kaikki kerätty aineisto on muutettava ensin tekstiksi ennen kuin sitä voidaan analysoida. Teksti voi olla syntynyt tutkijan tai jonkun muun tekemänä esimerkiksi erimuotoiset haastattelut ja havainnoinnit muutettuna tekstiksi ovat tutkijan tekemää tekstiä, kun taas omaelämäkerrat ja kirjeet ovat jonkun muun tekemää aineistoa. (Eskola & Suoranta 2003, 15.)

Laadullisessa tutkimuksessa usein tutkimussuunnitelma voi elää tutkimuksen mukana. Eli kvalitatiivisella tutkimustavalla voidaan saavuttaa tutkimuksen prosessinomainen luonne. Avoin tutkimussuunnitelma korostaa myös tutkimuksen eri vaiheiden kietoutumista yhteen jolloin tutkielmaa tehdessä voidaan palata usein edellisten vaiheiden tuotoksiin. (Eskola & Suoranta 2003, 16.)

Laadullinen tutkimus sopi opinnäytetyöhömme koska tutkimme sirkuksessa toimivien kokemuksia, eli pyrimme tavoittamaan tutkittaviemme näkökulman sirkuksessa toimimisesta. Kvantitatiivisella tutkimuksella olisimme voineet tutkia esimerkiksi eri sirkuslajien suosiota, mutta koska tahdoimme nimenomaan tietoomme kokemuksia ja tuntemuksia, oli laadullinen tutkimus sopiva meille.

7.2 Osallistuva havainnointi

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa siitä, miten tutkittavat henkilöt toimivat. Tieteellinen havainnointi ei ole pelkästään näkemistä, vaan tarkkailua. Erityisesti nuorten kanssa toimiessa tällainen menetelmä on hyvä, koska liian näkyvä tutkiminen saattaisi vaikuttaa nuorten käyttäytymiseen ja kokemuksiin tutkimustamme haistaavasti. Havainnointi opinnäytetyötä tehdessä ei ole vain satunnaista katselua, vaan pikemminkin järjestelmällistä tarkkailua.

Valitsimme havainnoinnin tiedonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla saadaan välitöntä informaatiota yksilöiden käyttäytymisestä ja toiminnasta. Se sopii täydellisesti opinnäytetyömme välineeksi, sillä olemmehan jo lähtökohtaisesti fyysisesti läsnä itse toiminnassa. Yksi havainnoinnin ratkaisevia etuja on, että sillä voidaan tutkia nopeasti muuttuvia tai vaikeasti ennakoitavia tilanteita. Havainnointi soveltuu hyvin myös muun muassa vuorovaikutuksen tutkimisessa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1997, 210.)

Opinnäytetyömme luonteeseen sopivaksi havainnointimuodoksi valitsimme yhteisesti työelämän ohjaajamme kanssa täysin osallistuvan havainnoinnin. Suurelle osalle kvalitatiivista tutkimusta on keskeistä se että tutkija osallistuu jotenkin prosessiin, mutta osallistuminen ei ole kuitenkaan kvalitatiivisen tutkimuksen edellytys (Eskola & Suoranta 2003, 16).

Osallistumalla sosiaalisen sirkuksen toimintaan samassa ryhmässä tutkittaviemme kanssa pyrimme saamaan oikeanlaista näkökulmaa sekä luontevaa ja rehellistä aineistoa analysoitavaksi. Osallistuvaan havainnointiin kuuluu että tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa. Usein, kuten meidänkin tilanteessamme, tutkija pyrkii pääsemään havainnoitavan ryhmän jäseneksi niin fyysisesti kuin henkisesti. (Hirsjärvi ym. 1997, 213.)

Osallistuessamme toimintaan mieleemme tuli kysymys siitä, millainen meidän roolimme ryhmässä kuuluu olla ollessamme kuitenkin osallistuvia ryhmän jäseniä, mutta samalla tutkiessamme ryhmän ja nuorten toimintaa. Grönforsin mukaan (2001, 125) kun havainnointia tarkastellaan osana osallistumista, tutkijalla voidaan sanoa olevan eräänlainen kaksoisrooli tutkimustyössään: ihmisen rooli ja tutkijan rooli, jotka ainakin jossakin määrin voidaan pitää erillään. Kuten Hirsjärvi ym. (1997, 213–214) pohtivat, saattaa syntyä ongelmia jos tutkija pyrkii pääsemään täydellisesti ryhmän jäseneksi ja sulautumaan ryhmään yhtenä heistä.

Kuva 5 Kankaat

Ongelmat, joita mietimme, ovat pitkälti eettisiä: tutkijalle aiheutuu käytännössä ristiriita siitä, että toisaalta pitäisi käyttäytyä aidosti ja luonnollisesti, mutta toisaalta hän on keräämässä tietoa ryhmäläisistä tieteellistä tarkoitusta varten. Tällaisen ristiriidan välttämiseksi kerroimme heti alussa että olemme tutkimassa sirkuksen toimintaa ja havainnoimme sekä kuvaamme välillä ryhmää.

Pyrimme siihen että havainnoimiemme nuorten ei tarvitsisi jatkuvasti miettiä tutkijan rooliamme ja halusimme sulautua mahdollisuuksien ja tilanteen mukaan sopivasti tutkittavaan ryhmään. Käytännössä siis me havainnoitsijoina pyrimme rakentamaan hyvät suhteet tutkittaviimme, osallistuimme ryhmän toimintaan ja pyrimme havainnoimalla saamaan kokonaisvaltaisen kuvan ryhmän toiminnasta. Havainnointimenetelmää käytettäessä on kuitenkin tärkeä muistaa, että tutkija pitää erillään havainnot ja omat tulkintansa näistä havainnoista.

Grönfors mainitsee artikkelissaan (2001, 125) että havainnointia ja osallistumista tehdessään tutkija käyttää omaa persoonaansa tutkimuksessa tärkeimpänä välineenä. Tutkijan onkin tunnettava omaan persoonaansa liittyvät tekijät, jotka saattavat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Tutkijan on myös tehtävä tietoisesti itselleen selväksi, mitä kaikkea on otettava huomioon tutkimusmenetelmässä, joka perustuu siihen, että hän tutkijana osallistuu yhteisön toimintaan.

7.3 Haastattelu

Havainnoinnin lisäksi päätimme aineiston riittävyyden vuoksi haastatella sirkustoitintaan osallistuneita JOPO-luokkalaisia heidän koulullaan sirkustyöpajan loputtua. Haastattelumetodiksi päädyimme valitsemaan pienryhmissä toteutetun teemahaastattelun.

Haastattelulle tyypillisiä piirteitä ovat, että se on ennalta suunniteltu, se on haastattelijan alulle panema ja ohjaama. Lisäksi haastattelija joutuu usein motivoimaan haastateltavaa ja pitämään haastattelua yllä. Haastattelija tuntee roolinsa ja haastateltava oppii sen sekä haastateltavan on luotettava siihen, että hänen kertomisiansa käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 1980, 41)

Teimmekin tarkan suunnitelman haastattelun kulusta ja suunnittelimme teemat joiden mukaan keskustelu kulkisi. Suunnittelimme pitävämme haastattelut 3-4 hengen pienryhmissä ja motivoivamme haastateltavat napostelulla, sirkusvideolla ja rennolla ilmapiirillä. Kerroimme heti alussa että haastateltavien kertomisia käsitellään luottamuksellisesti, eikä heidän nimiään mainita työssämme. Haastattelun muistamisen tueksi meillä oli nauhuri nauhoittamassa keskustelun. Näin välttyimme kirjoittamasta haastattelun kulkua ylös haastattelutilanteesta. Mielestämme muistiinpanojen kirjoittaminen kesken keskustelun olisi vähentänyt keskustelun luonnollisuutta ja spontaania kulkua.

7.3.1 Teemahaastattelu

Päädyimme teemahaastatteluun koska tahdoimme haastattelutilanteesta rennon ja toivoimme nuorten kertovan mahdollisimman vapaasti kokemuksistaan sirkuksessa. Olimme jakaneet haastattelun teemoja ja kirjanneet apukysymyksiä.

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet on etukäteen määrätty. Kysymyksiä ei ole kuitenkaan laadittu tarkkaan muotoon tai järjestykseen. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa että keskustelua on käyty tarvittavista teemoista ja että keskustelu ei harhaua aiheesta. Kuitenkin teemojen järjestys ja vastauksien laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. Haastattelijalla on hyvä olla jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista, että kaikki teemat tulee käytyä läpi. (Eskola & Suoranta 2003, 86.)

Kyseessä on siis eräänlainen keskustelu haastateltavan ja haastattelijan välillä, joka tapahtuu suunnitellusti ja tutkijan aloitteesta. Teemahaastattelun

ideana on että tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta tutkimuksen aihepiiriin kuuluvat asiat. (Eskola & Vastamäki 2001, 24.)

Haastattelumme teemat kokosimme sosiaalisen sirkuksen tavoitteiden sekä sirkusjakson kokemusten pohjalta. Haastattelun avulla pyrimme saamaan tietoa sosiaalisen sirkuksen tavoitteiden toteutumisesta. Eskolan ja Vastamäen (2001, 33) mukaan olennaisia haastatteluteemoja miettiessä onkin tärkeää muistaa se tutkimusongelma, johon on hakemassa vastausta, sillä juuri tutkimusongelma sitoo kokonaisuuden yhteen ja oikeuttaa erilaisten kysymysten esittämiseen. Haastattelun runkoa tehdessä on kuitenkin muistettava että vain olennainen on tärkeää, ja että rungosta on tehtävä mahdollisimman selkeä ja yksinkertainen haastattelusta saadun aineiston hyödyn maksimoimiseksi.

Eskola ja Vastamäki (2001, 36) neuvovat teemahaastattelun tekijää ryhmittelemään haastattelun teemat kolmitasoiseen runkoon. Ylimmällä tasolla ovat laajat teemat, lähinnä aihepiirit, joista on tarkoitus keskustella. Toisella tasolla on teemaa tarkentavia apukysymyksiä, joilla varsinaista teemaa voi pilkkoa pienemmiksi kysymyksiksi. Kolmannella tasolla sijaitsevat hyvin yksityiskohtaiset kysymykset, jotka otetaan käyttöön vain silloin, jos aiempi keskustelu ei ole tuottanut vastauksia. Näin haastattelija voi edetä tilanteen mukaan, mutta hänellä on tukena apukysymyksiä, jotka auttavat eteenpäin tilanteesta jossa ei synny keskustelua tai jos keskustelu kulkeutuu aiheen ulkopuolelle.

Eskola ja Vastamäki (2001, 36) muistuttavat kuitenkin että haastattelussa avainasemassa on aina haastateltava ja teemahaastattelun luonteen mukaan hän voi itse päättää mitkä teemat ja mitkä niihin liittyvät kysymykset ovat sellaisia joihin hän pystyy vastaamaan. Jos siis haastateltavalta ei vain löydy sanottavaa mihinkään teemaan tai kysymykseen, on haastateltavan myönnyttävä siihen että teemat eivät ole koskettaneet haastateltavaa ja ehkä tällä on kerrottavaa jostain muusta aiheesta.

7.3.2 Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelu on haastattelu jossa paikalla on samalla kertaa useita haastateltavia. Haastattelijoitakin voi olla useita, mutta me emme halunneet näin toimia koska toivoimme, että ryhmässä syntyisi keskustelua myös haastateltavien välille, ja että erilaisten kokemusten muisteleminen toisi muillekin ryhmäläisille ajatuksia mieleen. Ajattelimme myös että ehkä ryhmässä haastateltavat saavat tukea toisistaan, eikä tilanne jännitä niin paljon kuin yksilöhaastattelu voisi jännittää ja näin meillä olisi mahdollisuus saada enemmän aineistoa.

Sulkusen (1990, 264) mukaan ryhmähaastattelussa haastateltavat kontrolloivat toisiaan. Kun haastateltavia yhdistää jokin tekijä, kuten meidän tapauksessamme JOPO-luokka ja sirkusryhmän jäsenyys, ryhmän kontrolloiva vaikutus voi olla olennainen. Koska haastattelu pohjautuu sirkusjakson tapahtumiin, on haastateltavan vaikea salailla julkista käyttäytymistään kun koko muu ryhmä on sen nähnyt. Myös asioiden unohtaminen ja

väärin ymmärtäminen vähentyy kun samaa asiaa on muistelemassa useampia ihmisiä.

Ryhmän dynamiikalla ja ilmapiirillä on vaikutusta ryhmähaastattelun tuloksiin. Pyrimme saamaan tietoa tutkimuskysymyksiimme keskustelemalla valmiista teemoista. Tärkeintä oli että saamme vastauksia relevantteihin asioihin, emmekä tahtoneet harhautua tutkimaan ryhmän henkeä tai vuorovaikutussuhteita ja niiden vaikutusta tiedon antoon ja saamiseen, vaikkakin aihe olisi hyvin mielenkiintoinen.

Ongelmaksi ryhmähaastattelussa voi syntyä se, että ryhmän paineesta joku haastateltavista voi kertoa hyvinkin erilaisia näkökulmia kuin mitä yksilöhaastateltavana kertoisi. Tällainen toisenlainen tieto ei kuitenkaan ole ongelma jos tutkija osaa ottaa ryhmän vaikutuksen huomioon. (Eskola & Suoranta 2003, 96.)

Haastattelumme toteutui lopulta eritavoin kuin alun perin ajattelimme. Haastattelulupien palauttaminen oli nuorille haasteellista ja jouduimme tilanteen vuoksi improvisoimaan ja organisoimaan haastatteluideamme uudelleen.

7.4 Aineiston analyysi

Kerätessämme aineistoa osallistuvan havainnoinnin sekä haastattelujen avulla on tutkimuksemme sekä aineisto- että teoriapohjalähtöistä. Rakennamme teoriapohjaa aineistosta nousevista aiheista lähtien, mutta kuitenkin osa teoriasta on päätetty etukäteen sosiaalisen sirkuksen toimintaan sopivaksi.

On tärkeää pohtia aineiston rajausta niin, että sen analysointi on mielekästä ja järkevää. Opinnäytetyötä tehdessä on muistettava myös se, että vaikka aineistosta nousisikin tutkijaa muuten kiinnostavia aiheita, on tutkimuksen näkökulmasta relevanttia vain ne asiat, jotka vastaavat tutkimustehtävään, muunlaisen aineiston analysointiin ei opinnäytetyön puitteissa kannata käyttää aikaa.

Laadullisen aineiston analyysin on tarkoitus selkeyttää aineistoa ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineistoa ja poimimaan ja kasvattamaan aineistosta saatavaa informaatiota ja siten luoda hajanaisesta aineistosta mielekästä ja selkeää. (Eskola & Suoranta 2003, 137.)

Hankimme aineiston pääosin havainnoimalla ja havainnoinnin tukena käytimme videomateriaalia jota kuvasimme JOPO-luokan sirkusprosessin alussa, keskivaiheilla ja lopussa. Tämän lisäksi pidimme aktiivisesti päiväkirjaa opinnäytetyömme kulusta.

Perehdyttyämme aineistoanalyysimenetelmiin koimme opinnäytetyömme luonteen vuoksi teemoittelun kaikkein sopivimmaksi ja tehokkaimmaksi analyysimenetelmäksi. Teemoittelua käytetään usein teemahaastattelun

analysoinnissa ja mielestämme myös kokemusten havainnointiin teemoittelu sopi hyvin.

Ensimmäisenä teemoittelimme aineiston ja nostimme esiin aineistosta tutkimuskysymykseen vastaavia teemoja. Näin on mahdollista vertailla ja peilata tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa (Eskola & Suoranta 2003, 174). Koska tutkimuskysymyksessämme tarkoituksemme on saada selville sosiaalisen sirkuksen tavoitteiden toteutumista, oli luonnollista että teemoittelimme aineistomme näiden tavoitteiden alle. Pidimme silmämme avoinna myös mahdollisille tavoitteiden ulkopuolisille teemoille. Pyrimme näin löytämään tekstimassasta tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset aiheet.

Eskolan ja Vastamäen (2001, 41) mukaan teemahaastattelulla saadun aineiston voi litteroinnin jälkeen järjestää uudestaan teemoihin niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastauksen tähän teemaan. Tämän jälkeen aineistoa on helppo analysoida teemoittain: ensin otetaan yksi teema ja sen sisältä tärkeimmiltä vaikuttavat vastaukset ja katsotaan mitä ne sisältävät. Näin muodostettua kuvaa jatketaan seuraavien vastausten avulla kunnes koko aineisto on käyty läpi. Haastattelulla kerättyä aineistoa voi myös lukea tapaus kerrallaan reflektoiden teoriaa ja aikaisempia tutkimustuloksia näin saatuun aineistoon.

Erilaisten havaintojen ja haastatteluvastausten lisäksi keräsimme teemojen alle erilaisia videoita ja nauhoilta kerättyjä sitaatteja sekä omia havaintojamme. Emme jättäneet aineiston analysointia ainoastaan sitaattikokoelman tasolle, koska vaikka sitaattit ovatkin mielenkiintoisia ja voimme niiden avulla osoittaa lukijalle ajattelutapamme ja johtopäätöstemme syntyvän, ne eivät välttämättä osoita kovin pitkälle menevää analyysia. Kuitenkin pidimme tärkeänä sitä, että sitaattien käyttö mahdollistaa lukijan tekemän arvioinnin siitä, onko tutkijan tekemissä tulkinnoissa mitään järkeä.

Olemme teemoitelleet haastattelumateriaalimme siten että kokosimme sekä omia havaintojamme että näitä tukemaan haastattelussa tai videoilta saatuja sitaatteja. Keräsimme nämä havainnot teemojen alle jotka pääosin olivat suoraan sosiaalisen sirkuksen listaamia tavoitteita. Aineistosta nousi kuitenkin esiin myös uusia teemoja jotka otimme mukaan tutkimukseen.

Litteroimme haastattelumateriaalimme siten ettemme eritelleet nuorten vastauksia vaan merkitsimme ne vain viivoilla. Tähän päädyimme siksi että vastauksen antajalla ei ollut merkitystä, vaan vastausten sisällöllä. Halusimme saada kerättyä nuorilta kokemuksia, ajatuksia ja tunteja käydyistä sirkuskerroista. Koska meillä ei ollut nuorten taustoista tai tilanteista tietoa, emme näin ollen voineet pohtia ajatuksia, kokemuksia tai nuoren kehitystä suhteessa niihin. Päädyimmekin seuraamaan lähinnä yleiskuvaa jonka ryhmästä saimme havainnoinnin perusteella ja näitä havaintoja tukemaan järjestimme erikseen haastattelun.

8 TUTKIMUKSEN KULKU

Toteutimme tutkimuksen alkuvuodesta 2012. Aineiston keruu ja analysointi tapahtuivat helmi-, maalisi-, huhtikuun aikana. Tätä ennen olimme jo edellisenä vuonna perehtyneet aiheeseen. Tammikuun ja helmikuun aikana keräsimme ja kirjoitimme suurimman osan teoriapohjasta.

8.1 Tutkimuksen toiminnallinen osuus

Toiminnot toteutettiin Sorin Sirkuksen tiloissa Tampereen Nekalassa. Toimintakerrat ajoituivat tammi-maaliskuun väliselle ajalle. Toimintakerrotoja oli kaiken kaikkiaan kymmenen joista yhdeksään me osallistuimme. Tässä osiossa avaamme sirkuskertojen rakennetta ja ryhmän toimintaa.

Tutkimuksen toiminnallisessa osuudessa, eli Sorin Sirkuksen sosiaalisen sirkuksen toimintakerroilla, toimimme osana JOPO-luokan ryhmää. Tarkoituksenamme oli toimia ryhmän mukana ja osallistua sirkusharjoitteluun yhtälailla kuin muutkin ryhmän jäsenet. Näin saimme samanlaisia kokemuksia sirkuksesta kuin nuoretkin ja pystyimme ymmärtämään paremmin joitain tuntemuksia ja nuorten käytöstä eri tilanteissa kun tilanteet olivat meille samoja.

Sirkustoimintaa on kahdenlaista, pitkäkestoista sekä lyhytkestoista. Pitkäkestoinen toiminta on harrastuksenomaista, säännöllistä toimintaa joka jatkuu pitkään. Osa ryhmistä toimii esimerkiksi koko yläasteen tai koko lukuvuoden yhdessä sirkustellen. Lyhytkestoinen toiminta on kurssitoiminnan omaista, intensiivistä toimintaa.

Sirkustunnilla on aina selkeä rakenne joka toistuu. Alkuun tulee alkupiiri, sitten alkulämmittely, venyttelyä, pelejä tai leikkejä, lajiharjoittelua, esiintymisharjoitus, loppurentoutus ja lopulta loppupiiri. Se luo oppilaille turvallisuutta ja pysyvyyttä ja näin ollen hyvän ympäristön toimia. Lisäksi se helpottaa sirkusohjaajan suunnittelutyötä. (Hytinen ym. 2011, 41.)

Näin meidänkin sirkustunnit menivät. Joka kerta aloitimme alkupiirillä ja lämmittelyllä josta siirryimme lajiharjoitteluun. Loppuajasta teimme myös esiintymisharjoituksia. Loppurentoutusta meillä ei ollut mutta päätimme tunnit aina loppupiiriin jossa nuorilla oli tilaisuus purkaa ajatuksiaan ja tuntojaan. Samalla tämä toimi selkeänä rauhoittumisena ja lopetuksena sirkuskerralle.

Toiminta tulee aina muokata ryhmälle sopivaksi ja toimivaksi. Vaikka tunneilla oli selkeä rakenne joka toistui, oli järkevää jättää tiettyjä vaiheita pois ryhmän toimivuutta ajatellen.

Jokaisella tunnin osalla on tarkoituksensa. Alkupiirillä halutaan kehittää itsensä ilmaisua sekä verbaalisesti että kehollisesti sekä opettaa kuuntelua ja esilläoloa. Se on myös paikka missä jokaisella on mahdollisuus tulla kuulluksi. Alkulämmittelyllä itse lämmittelyn lisäksi puretaan ylimääräistä

virtaa ja saadaan porukkaa ryhmäytymään. Voima ja venyttely harjoitukset lisäävät tietoisuutta omasta kehosta. Pelit ja leikit kasvattavat luottamusta niin ohjaajiin kuin toisiin ryhmäläisiin. Lopulta loppupiiirissä taas kokoonnutaan yhteen. Loppupiiirissä jokainen saa taas tuoda äänensä ja tunteensa kuuluville ja näin korostuu jokaisen tärkeys ryhmäläisenä ja näkyvänä osana sitä. (Hytinen ym. 2011, 43–45.)

Kuva 6 Nuora

Sirkustunneilla oli aina kaksi ohjaajaa ja usein ryhmä jaettiin kahtia harjoittelemaan eri tiloihin erilaisia lajeja. Näin pystyttiin antamaan ohjeita yksilöllisemmin ja ryhmä pysyi rauhallisempana. Tutkijan näkökulmasta kahtiajako oli myös hyvä asia, sillä näin pystyimme havainnoimaan erikseen pienempää ryhmää jolloin havainnointi oli helpompaa samalla osallistuesssa harjoitteluun.

8.2 Tutkimuksen eteneminen

Tarkoituksenamme oli teemoitteleamalla esitellä aineisto jonka saimme havainnoimalla ja haastattelemalla. Peilasimme sitä sosiaalisen sirkuksen yleisiin tavoitteisiin joita on listattu sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen oppaassa. Teemoittelun edetessä huomasimme myös että uusia tärkeitä aiheita nousi esiin. Koimme tärkeäksi ottaa nämä uudet nuorilta saamamme aiheet etukäteen ajattelemiemme aiheiden rinnalle.

Aineiston keruu tapahtui havainnoimalla osallistujia. Alkuun havainnoimme kaikkea ja kaikkia. Oli vaikea löytää tiettyjä asioita joita seurata. Asia kuitenkin selkiytyi kun sisäistimme sosiaalisen sirkuksen asettamia tavoitteita. Havainnointi helpottui näin huomattavasti. Osallistuva havainnointi oli hyvä tapa havainnoida koska näin sekä pääsimme osaksi ryhmää että pystyimme peilaamaan myös omia tuntemuksiamme siihen mitä nuoret mahdollisesti kokivat.

Havaintojen muistamisen tukena käytimme oppimispäiväkirjaa. Tämän lisäksi otimme havainnoinnin tueksi videokameran jota käytimme kolmesti: ryhmän alkuvaiheessa, keskivaiheilla, sekä viimeisellä kerralla. Tämä toi havainnointiin mukavan lisän, koska pieniä muutoksia ei aina huomaa kun on jatkuvasti aihetta lähellä. Videot mahdollistivat sen että huomasimme ryhmässä erilaista kehitystä kuin pelkän havainnoin avulla olisimme huomanneet.

Aineisto hankittiin siis pääosin osallistuvalla havainnoinnilla. Havainnoinnin tukena käytimme myös haastattelua. Koemme että toimintakerroilla tehty havainnointi oli kattavaa koska meistä molemmat toimivat havainnoijina. Jokaisen toimintakerran jälkeen kävimme keskustelua havainnoinneistamme sekä ajatuksistamme ja ideoimme seuraavaa kertaa ensin yhdessä ohjaajien kanssa ja sen jälkeen vielä yhdessä. Näitä ajatuksia, pohdintoja ja dialogin tuloksia kirjasimme päiväkirjoihimme.

Kaiken tämän lisäksi kokeilimme myös erilaisia palautteen keruumenetelmiä. Toimintakertojen aikana käytimme post-it-lappuja joihin pyysimme kirjoittamaan esimerkiksi kyseisen päivän fiiliksen tai että missä onnistui sinä päivänä. Tätä käytimme neljänä kertana kunnes huomasimme että nuoret alkoivat kyllästyä menetelmään.

Seuraavaksi kokeilimme seinälle kiinnitettävää posteria johon nuoret saivat nimettömänä laittaa tukkimiehen merkintöjä eri otsikoiden alle. Otsikoita olivat esimerkiksi minua jännitti, kannustin kaveria, yritin tosissani ja tahdoin onnistua. Ensimmäisellä kerralla posterit toimivat hyvin ja nuoret täyttivät posterit innokkaina. Seuraavalla kerralla se ei taas saanut huomiota.

Tämän kautta ymmärsimme kuinka vaikeaa palautetta on saada. Yhtenä kyselymme tarkoituksena oli kuitenkin myös saada nuoret ajattelemaan

kysymisiämme aiheita, näin ollen kattavien vastausten saaminen ei ollut pääasia.

Videointi toimi havainnointia tukevana osana tutkimustamme. Osa nuorista ei välittänyt videokamerasta lainkaan ja pystyi toimimaan luonnollisesti kameran ollessa läsnä. Jotkut nuorista taas eivät olleet niin luontevasti kameran edessä, mutta loppujen lopuksi videointi ei häirinnyt sirkuskertoja huomattavasti. Kameran ollessa jalustalla huoneen nurkassa, sitä ei enää muistettu alkupiirissä mainitsemisen jälkeen, mutta viimeisellä kerralla kun toinen tutkijoista kuvasi kameraa kädessä pitäen ja liikkuen, tuli joiltain nuorilta kommenttia etteivät he halunneet kuvattavan. Tällöin me nimme kuvaamaan johonkin toiseen paikkaan.

Videoinnista oli paljon hyötyä aineiston analyysivaiheessa. Videoiden katselu muistutti mieleen asioita joita ei ollut ehkä huomoinut tai muistanut pelkän osallistuvan havainnoinnin avulla. Videoista myös näki sen miten erilaisia tunnelmia ja eritasoista toimintaa eri sirkuskerroilla pystyi olemaan. Videoinnin avulla pystyimme näkemään pieniä eleitä ja ilmeitä, jotka pelkästään havainnoimalla olisivat jääneet näkemättä.

Teimme videoista koosteen, joka oli tarkoitus näyttää ryhmähaastattelujen alussa nuorille. Ajattelimme että video olisi motivoinut haastateltavia ja herättänyt muistoja ja tunteita sirkuksesta ja näin ollen keskustelu olisi ollut luontevaa, spontaania ja sujuvaa. Kuitenkin teknisten ongelmien takia emme saaneet videota näytille haastattelutilanteeseen.

Haastattelut eivät muutenkaan sujuneet kuten olimme kuvitelleet. Olimme jakaneet nuorille lupalappuja saadaksemme vanhemmilta luvan nuoren haastatteluun osallistumisesta. Haastattelulupalappuja kuitenkin palautui meille kahdestatoista lapusta vain neljä. Neljästä lapusta kaksi kielsivät haastatteluun osallistumisen ja näin olleen meillä oli vain kaksi haastateltavaa nuorta. Organisoimme haastattelun nopeasti uudelleen ja luokan opettajan avulla saimme puhelimitse haastatteluluvan vanhemmilta, joiden lapset tahtoivat osallistua haastatteluun.

Alkuperäinen suunnitelmamme oli, että olisimme haastatelleet nuoria kolmessa tai neljässä pienryhmässä noin puolen tunnin ajan. Kuitenkin haastattelun uudelleenorganisointiin oli kulunut nuorten aikaa niin paljon, ettemme olisi ehtineet enää pitää montaa eri haastattelukertaa. Näin ollen päätimme pitää yhden isomman ryhmähaastattelun. Loppujen lopuksi meillä oli haastateltavinamme 5 nuorta.

Haastattelu sujui, kuten olimme ennakoineet. Osa nuorista kertoi paljon kokemuksistaan ja tunnelmistaan sirkuksen intensiivijakson loputtua. Jotkut nuorista taas eivät olleet motivoituneita kertomaan kokemuksistaan, vaikka sanoivat haluavansa haastateltaviksi. Yleistunnelma haastattelun päätyttyä oli positiivinen ja koimme saaneemme paljon materiaalia tutkimuskysymyksiimme. Olemme tyytyväisiä siihen miten saimme lyhyessä ajassa organisoitua haastattelun tilanteeseen sopivaksi ja että se onnistui yllättävissäkin olosuhteissa hyvin.

9 TULOKSET

Tutkimustehtävänämme oli kerätä kokemuksia nuorilta jotka osallistuivat sosiaalisen sirkuksen intensiivijaksoon sekä tutkia miten sosiaalisen sirkuksen tavoitteet toteutuvat intensiivijakson aikana. Tulokset ovat syntyneet aktiivisen havainnoinnin sekä yhteisen dialogin seurauksena. Tuloksien tarkasteluprosessin aikana hyödynsimme myös ohjaajien havaintoja sekä kokemuksia. Tulokset vastaavat suoraan tutkimustehtäväämme, jonka näemme hyvin tärkeäksi ja tutkimuksemme punaiseksi langaksi. Seuraavassa esittelemme tutkimustuloksiamme.

9.1 Osallisuus

Jokaisella nuorella oli mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Osa pystyi hyvin valitsemaan oman lajin johon sitoutui ja jonka parissa jaksoi harjoitella pitkäjänteisesti. Ketään ei pakotettu tekemään mitään, mutta osallistumiseen kannustivat kaikki, eritoten ryhmän muut jäsenet. Kuvaamaltamme videolta löytyi hyviä esimerkkejä tällaisesta nuorten keskinäisestä osallistumiseen kannustamisesta.

Eiks sun pitäis olla tuolla? Joo, mut en mä jaksa.
...Noniin yritä ees!... Annas mennä!

Sirkustoiminnalla on aina tavoitteena tuottaa esitys. Tämä luo harjoittelulle merkityksen. Tällä kertaa lyhyen kurssin vuoksi ja aikaisen päättämisaikakohdan takia ei ryhmällä ollut loppunäytöstä. Sen sijaan jokaisella oli mahdollisuus kahtena viimeisenä kertana esittää muulle ryhmälle itse harjoittelemaansa tempua. Selvästi nuorista näki että osalle tärkeimpänä tavoitteena oli tempun hallitseminen esittämisen sijaan. Kuitenkin monen kohdalla tuleva isompi esitys olisi voinut toimia erilaisena kannustimena harjoittelulle.

Haastattelussa kävi ilmi että toiminnan tavoitteellisuus olisi ollut ryhmälle tärkeää. Puhuimme ihmispyramidien teosta ja nuoret olisivat toivoneet että olisivat voineet harjoitella kohti näyttävämpää lopputulosta.

Olis ollu oikeesti hauskaa jos siinä olis istunu koko luokka...
Nii sit ois saanu tehdä semmosen yhteisen, semmosen ison...
Mutta kun sellasia ei annettu tehdä.

Toiminnasta puhuessamme esiin nousi se että alkuleikit koettiin tylsiksi. Voimme siis ajatella että motivointi mielekkäällä tekemisellä olisi voinut saada aikaan innostuneisuutta. Sirkusharjoittelun alun innostuneisuus hiipui toimintakertojen edetessä. Pohdimme mistä se olisi voinut johtua, emmekä keksineet muuta syytä kuin että alussa kaikki olivat uteliaita ja toiminnasta kiinnostuneita. Toiminnan edetessä toiminta ei ollut enää nuorille uutta ja jännittävää ja tässä kohtaa olisi ollut todella tärkeää saada kaikki motivoitumaan toimintaan uudelleen.

Alussa oli kivempaa, mun mielestä... Alussa oli kivemmat alkuleikit ja lopussa oli ihan...

Nuorilla sirkus oli osana koululiikuntaa. Monen puheista kävi ilmi että he olisivat halunneet enemmän tehdä tavallista liikuntaa. Luulemme että jos sirkus olisi omana osanaan ja kurssinaan ei se näin olisi nuorilta jostain toisesta mielekkästä toiminnasta pois jolloin asenne voisi monella olla jo alkuun parempi.

Niin kun mä haluisin välillä niinkun normaalia koululiikuntaa... Niin... Koska meil on ollu ehkä... Aika vähä... Nii... Olla silleen vaikka että... Joka toinen... Ois normiliikuntaa ja sit liikuntaa (sirkusta).

9.2 Ryhmässä toimiminen

Kannustaminen näkyi joka kerralla nuorissa. Se oli usein konkreettisia sanoja, hyväksyviä katseita ja toisen auttamista ja neuvomista. Myös ohjaajien kannustus koettiin haastattelujen mukaan tärkeäksi.

En mää varmaan ois mitään oppinu ilman niitä... Aina sai apua kun pyysi.

Toisten kunnioittaminen oli asia joka oli haasteellista. Monella huumorintaju ei ollut aina tilanteeseen sopivaa tai kunnioittavaa ja kannustavaa. Tämä näkyi häiriönä tunneilla ja kuuntelemisen hankaluutena. Toinen puoli oli myös se että osan tekeminen kärsi sen pelossa että tekemisestä tehtäisiin pilkkaa. Toisten taitojen kunnioittamista kuitenkin nähtiin. Joidenkin kohdalla tiedossa olleet taidot koettiin yhteisenä vahvuutena ja niitä osattiin hyödyntää yhteistyötehtävissä.

Vaikka nuoret toimivat suuren osan ajasta hyvin hajanaisissa ryhmissä, niin yhteistyötehtävissä saatiin jokainen toimimaan kohti yhteistä päämäärää. Oli hieno huomata että ryhmä todella teki yhteistyötä ja kannusti toinen toistaan. Tämä tosin oli meidän havainnoitsijoiden huomio. Nuorilta haastattelussa kysyttäessä he eivät tätä nähneet. Heidän mukaansa ”...kukaan ei totellu toisia, että mitä pitää tehdä”. Tästä huolimatta nuoret sanoivat pitäneensä yhteistyötehtävistä.

Ryhmällä oli suuri merkitys tilanteissa jolloin omiin kykyihin ei uskottu. Ryhmä voi joko tukea tai tuhota. Ryhmässä tulee kehittyä salliva ilmapiiri. Salliva siten ettei kukaan pelkää epäonnistua toisten edessä. Muutamassa kohtaa huomasimme että jo yhden turvallisen henkilön läsnäolo sai aikaan rohkeutta kokeilla asioita alun epäroinnista huolimatta.

Monesti esiin tuli myös muutaman henkilön vaikutus koko ryhmään. Huomasimme että levottomuus tarttui nopeasti kaikkiin. Ryhmän toimivuus oli täysin erilaista eri kokoonpanoilla.

Yhdessä leikkien leikkiminen ja pelien pelaaminen tuotti paljon iloa. Nau-
ru ja läpän heitto kuvaa näitä hetkiä hyvin. Toisten onnistumiset kuin epä-
onnistumisetkin saivat aikaan hilpeyttä ja huumoria. Tämä ei ollut negatii-
vista huumoria vaan enemmänkin toverillista, toisen tilanteessa elämistä.

9.3 Itsetunnon kehittyminen

Vaikka moni nuorista vaikutti hyvin itsevarmalta, on se eri kuin omata hy-
vä itsetunto. Moni oli alkuun arka kokeilemaan, ja aivan varma ettei osaa
mitään. Ilolla saimme nähdä myös muutaman sellaisen muutoksen jossa
nuori sai itseluottamusta niin että uskalsi itsekseenkin kokeilla asioita il-
man turhaa mutinaa etteikö osaisi. Uskomme että näillä onnistumisen ko-
kemuksilla on vaikutusta myös nuoren itsetuntoon.

Luottamus tuli esiin nuorilla hyvinkin konkreettisissa asioissa. Kun puhu-
taan sirkustempuista, esimerkiksi trapetsilla temppuilusta, on erityisen tär-
keää uskaltaa luottaa toiseen joka auttaa. Nuoret luottivat että toinen ottaa
kiinni ja tästä syystä uskallettiin kokeilla vaikeitakin temppuja. Toinen
saattoi neuvoa eri tapoja kokeilla ja hänen sanaansa luotettiin. Uskallus
koskea toiseen ei tuottanut nuorille ongelmia. Monissa yhteistyötehtävissä
tuli kannatella toista, tukea tai pitää kiinni. Alun ryhmäytymisharjoituksis-
sa pidettiin kädestä kiinni ja monissa leikeissä pelastaminen tapahtui toi-
sen kosketuksella.

Taitojen karttuessa ja mielekkään tekemisen löytyessä myös keskittymi-
nen parani. Nuori, joka saattoi muuten olla levoton tai jolla oli vaikeuksia
kuunnella ohjeita, saattoi oman mielekkään lajin löytyessä harjoitella itse-
näisesti pitkiä aikoja.

Huolestuttavaa oli huomata kuinka monelta kuuli, ettei osaa tai ettei pysty.
Koettiin ettei kannata edes yrittää tai jo ensimmäisen epäonnistumisen jäl-
keen luovutettiin. Itseensä ei luotettu tarpeeksi eikä uskallettu kokeilla
epäonnistumisen pelossa. Kannustaminenkaan ei osalle riittänyt vaan koet-
tiin aikuisten aina sanovan samaa ja että nuori itse tietää mitä osaa ja mitä
ei.

En minä, mulla on korkeenpaikan kammo.

Tää ei onnistu...No kun mä en pääse edes alkuun...
Tää näyttää niin vaikeelta.

Ei, en mä haluukaan, mä en tykkää yleisöstä.

Nuorista löytyi myös uudenlaista luovuutta mielekkään lajin löytyessä.
Osa kehitteli ja harjoitteli uusia temppuja ja esitti niitä myös toisille. On-
nistuminen tuotti nuorille silminnähden iloa.

Toimintakertojen aikana moni nuori myös kohtasi pelkojaan. On suuri
saavutus edes kiivetä korkealle trapetsille korkeanpaikankammosta huoli-
matta. Myös jatkuva uusien asioiden kokeileminen ja kohtaaminen on vaa-
tiva paikka. Näistä kaikista huolimatta nousi esiin ilo siitä että oppi uutta.

...mikä siinä oli kivaa? Se että oppi.

Jokaisella kerralla koettiin onnistumisen kokemuksia. Havainnointimme ja eritoten videoiden avulla huomasimme asioita joita pelkällä osallistumisella emme olisi nähneet. Nämä asiat olivat osan kohdalla pieniä eleitä tai ilmeitä, esimerkiksi hymy onnistuneen tempun jälkeen.

Haastattelujen ja havainnoinnin perusteella nousi esille ylpeys itsestä. Kaiken tekemisen keskellä huudeltiin toisille usein, mä onnistuin tai näittekö. Hyvin tärkeää oli myös opettajien ja sirkusohjaajien antama palaute ja onnistumisten huomiointi. Loppupiirin palautekierroksilla kerrottiin usein jos jokin temppu oli onnistunut.

Tekemisen lomassa nähtiin ylpeitä ilmeitä, hymyjä ja jes -huutoja. Haastattelusta saatiin tälle vahvistusta kun kysyttiin olivatko nuoret näyttäneet jotain oppimaansa sirkuksen ulkopuolella, perheelleen tai kavereille. Enemmistö oli näin tehnyt. Kuulosti hienolta että nuoret olivat oppineet jotain, mistä he olivat ylpeitä ja mitä he halusivat näyttää myös muille.

Sirkus antoi nuorille uusia kokemuksia joita ei monella ihmisellä ole mahdollisuutta saada. Huomaamattaan nämä nuoret toiminnan kautta kokivat myös uudenlaisia elämyksiä.

Se oli ihan helmee olla siellä lakanassa semmosessa kotelossa...

Ja sitten se jäi kyl hyvin mieleen kun mä pussitin siinä yhdessä tangossa... Mutta oli se muuten ihan hauska kun sinne pääsi pelkillä käsillä niinkun kokeilee.

Kaiken kaikkiaan nuorten mielipide haastattelun ja loppupiirien perusteella oli positiivinen. Kysyessämme nuorten ajatuksia sirkuskertojen jälkeen ja sitä oliko sillä kerralla ollut kivaa vastattiin kysymykseen myönteisesti. Vain yksi haastateltavistamme sanoi että ”joskus oli sillee ja joskus ei”.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Jaoin pohdintaosuuden johtopäätöksiin ja opinnäytetyön itsearviointiin sekä tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Johtopäätösten luvussa pohdimme saamiamme tutkimustuloksia, nuorten syrjäytymistä ja sosiaalisen sirkuksen positiivista vaikutusta sen ehkäisyyn sekä sosionomin näkökulmaa sirkustoiminnassa. Itsearviointiosuudessa pohdimme opinnäytetyön toteutusta ja onnistumista sekä tutkimuksen luotettavuutta.

10.1 Johtopäätökset

Saamiemme tulosten perusteella uskallamme väittää että sosiaalisella sirkuksella voidaan saada aikaan hyviä tuloksia. Havainnoimme sosiaalisen sirkuksen intensiivijaksoa ja jo kymmenessä viikossa näimme kuinka monet sosiaalisen sirkuksen tavoitteet saavutettiin.

Sosiaalisen sirkuksen tavoitteita voivat olla esimerkiksi onnistumisen kokemukset, yhdessä tekeminen, uskallus luottaa ja koskea toiseen, rohkeus kokeilla ja epäonnistua, sosiaalisten taitojen kehittyminen, oman kehon hahmottaminen – kontrollin, tasapainon ja koordinaation kehittyminen, yhteisöllisyyden kehittyminen ja hyvä yhteishenki, ystävystyminen, ilon ja huumorin tuottaminen sekä itsetunnon kasvaminen. (Hytinen ym. 2011, 19.)

Sosiaalinen sirkus täytti myös selkeästi innostamisen piirteitä. Se oli jo käytänteiltään samantyylistä sosiokulttuurisen innostamisen kanssa. Sirkustoiminnassakin lähdettiin toimintaa rakentamaan ryhmän tarpeista, sen kiinnostusten pohjalta ja toimittiin sen ehdoilla. Onnistumisen kokemukset olivat tärkeitä, niitä haluttiin antaa nuorille ja ne tuottivat iloa. Yhteistyössä toisten ihmisten kanssa toimimalla saavutettiin asioita yhteiseksi iloksi.

Kurjen (2006, 155) mukaan innostaminen on ensisijaisesti osallistumista ja aate osallistuvasta pedagogiikasta, eikä sille ole tiettyjä metodeja joilla innostamista toteuttaa. Sopivia ovat kaikki sellaiset keinot, joiden avulla ihmiset saadaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Kaikkien sosiokulttuuriseen innostamiseen liittyvien toimintojen tavoite on edistää ihmisten liittymistä yhteen, yhteisöllistä dialogia ja oppimista tekemällä ja kokeamalla. Juuri näitä asioita sosiaalisessa sirkuksessa yhdessä toimimalla haetaan.

Sosiaalisen sirkuksen kurssilla nuoret olivat osallisia toiminnassa, he kuuluivat johonkin. Tavoitteet eivät tulleet suoraan teoriasta ja lähtökohtana ei ollut saavuttaa kaikkia tavoitteita tai suuria muutoksia. Toiminta oli kuitenkin hyvin sosiaalipedagogisesti toimivaa. Etukäteen oli ajateltu tavoitteita, kuten ryhmätoiminnan kehittäminen, jolloin siihen keskityttiin toiminnassa enemmän. Monenlaiset tavoitteet olivat toiminnassa tietyllä tapaa kokoajan taustalla toimimassa.

Sosiaalipedagogisen ajattelun mukaan autettavat ihmiset osallistuvat koko prosessiin ja ovat toiminnassa mukana (Hämäläinen & Kurki 1997, 48). Sosiaalipedagogisissa metodeissa myös luottamus asiakkaaseen on keskeistä. Luotetaan siihen että jokaisella on kyky luoda ja onnistua. (Timonen-Kallio 2007, 51.) Sosiaalisen sirkuksen toteuttamisessa onkin ajatukseksi juuri se, että jokainen pystyy onnistumaan jossain.

Selvää oli alusta asti, ettei kymmenessä kerrassa saada aikaan mitattavia tuloksia. Toiminta ei kuitenkaan ollut tuloksetonta, sen sijaan saavutimme monia asioita yhdessä nuorten kanssa. Sosiaalisesta sirkuksesta puhuttaessa sanotaankin matkan olevan määränpäästä tärkeämpää. Meidän tutkimuksemme tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, mitä pidempi kestoisella toiminnalla voitaisiin saada aikaan.

Syrjäytymisessä on usein takana tunne, ettei pysty johonkin tai ei kuulu mihinkään. Sosiaalisella sirkuksella pystytään tällaisiin tuntemuksiin vaikuttamaan. Sillä että annetaan nuorille onnistumisen kokemuksia ja tunne siitä että pystyy tekemään asioita, on merkitystä nuoren itsetunnolle ja omanarvontunnolle ja tätä kautta nuoren subjektiivisuus vahvistuu. Sirkusta ei tehdä yksin, sitä tehdään yhdessä ryhmässä. Ryhmässä jokaisella jäsenellä on oma tärkeä tehtävänsä. Tätä kautta ihmiselle tulee kokemus kuulumisesta ja omasta tärkeydestään.

Nuorten syrjäytyminen on ajankohtainen aihe. Nuorten syrjäytyminen on myös todellinen ongelma. Ihalaisen ja Kettusen (2006, 16) mukaan syrjäytyminen aiheuttaa ulkopuolisuudentunnetta ja elämänhallinnan hiipumista. Syrjäytynyt ihminen on usein passiivinen ja hän ei osaa arvostaa itseään. Syrjäytymistä ehkäisevälle toiminnalle on siis tarve. Sirkuksen kaltaisella toiminnalla olisi varmasti positiivisia vaikutuksia osalle näistä syrjäytymisvaarassa olevista nuorista.

Keskustellessamme sirkuksen ohjaajien kanssa ideoimme sitä miten ideaalitalanteessa sosiaalista sirkusta olisi sirkusohjaajan työparina toteuttamassa sosionomi. Tällä hetkellä Sorin Sirkuksessa on ollut sattumalta niin hyvä tilanne että aina toisella sirkusohjaajalla on ollut jonkinlainen sosiaali- ja terveysalan tutkinto sirkustaustan lisäksi. Kuitenkin esimerkiksi juuri sosionomin ollessa työparina, voisi sosiaalisen sirkuksen toteuttamiseen ottaa vahvana osana mukaan sosiaalipedagogiset lähtökohdat ja toimia sosiokulttuurisen innostamisen perusteiden mukaan. Näin sosiaaliselle sirkukselle saisi vahvaa teoriapohjaa ja sen hyödyt pystyisi tieteellisemmin perustelemaan. Näin ollen sosiaalisesta sirkuksesta voisi saada vakiintuneen osan erityisryhmien kuntoutukseen.

Uskallamme sanoa että sirkustoiminta oli kaiken kaikkiaan onnistunutta. Osa nuorista tuntui innostuvan siitä todella, mutta kuten kaikissa toiminnallisissa menetelmissä, ei sirkuskaan aina sovi kaikille. Vaikka tuloksemme eivät ole mullistavia, huomasimme kuitenkin monia pieniä asioita joista päättelemme että sirkus toimii. Useat eleet ja ilmeet joita havaitsimme tukevat tätä ajatusta.

Kavereilla ja toisten ihmisten ajatuksilla on usein erityisen suuri merkitys nuorille. Omaan toimintaan vaikuttaa toisten mielipiteet, pelko niistä, sekä ryhmän paine. Monesti huomasimme ryhmän yleisen levottomuuden tarttuvan kaikkiin, myös niihin joilla olisi ollut motivaatiota tehdä ja keskittyä sirkustemppeujen harjoitteluun. Havainnoimm että kun joku ryhmässä päätti, ettei jokin tietty asia ollut kivaa, eivät muutkaan ryhmän jäsenet ryhtyneet asiaa tosissaan tekemään. Muutaman johtohahmon kiinnostus tai kiinnostuksen puute vaikutti koko ryhmään. Ryhmän dynamiikka myös muuttui selkeästi sen kokoonpanosta riippuen.

Kymmenen kertaa ei riitä siihen että saavutettaisiin suuria muutoksia tai vaikutuksia ihmisissä tai heidän elämässään. Löysimme kuitenkin materiaalistamme asioita, joilla koemme olevan vaikutuksia ihmisen itsetuntoon, sekä hänen kokemukseen itsestään. Näitä olivat hymyt ja kiljahdukset, pienet eleet ja ilmeet, uusien asioiden oppiminen ja toisaalta rohkeus oppia.

Voimme siis päätellä että työpajalla voidaan vaikuttaa positiivisesti ihmisten elämään. Koska opinnäytetyömme toimii sosiaalisen sirkuksen jatkohankkeessa, vaikuttavassa sirkuksessa, halusimme vaikuttavuuden mukaan tutkimukseemme, liittämällä sen pohdintaosuuteen. Näin saamme tarpeellista tietoa hankkeelle, jonka alla tutkimuksemme toimi.

Ryhmään kuuluvuuden tunne on oleellinen osa itsetuntoa. Kun tuntee kuuluvansa ryhmään, uskaltaa ottaa enemmän riskejä ja tuoda omaa persoonansa esiin sellaisena kuin se on. Ahon ja Laineen (1997, 53) mukaan tilanteessa jossa nuori ei koe olevansa hyväksytty osa ryhmää, hän ei tue muita, ei kannusta, eikä ota toisia huomioon.

Nuoret eivät välttämättä tiedä mitä hyvä olo on, eivätkä osaa tunnistaa positiivista energiaa itsessään, koska eivät ole saaneet siihen kannustusta. Nuorten ystäväpiiri voi koostua ihmisistä ja tilanteista joissa ei ole sallittua tuntea itseään hyväksi. Koulun mennessä huonosti kotonakin saatetaan kiinnittää huomiota enemmän nuoren puutteisiin kuin voimavaroihin.

Onnistumiskokemusten kautta nuoret saavat positiivista energiaa, jotain kivaa ja hauskaa koulutyön arkeen. Tämä voi antaa voimia opiskeluun ja kykyä hahmottaa onnistumista myös koulutyössä. Kun nuori on alkaa hyväksyä omaa osaamistaan ja onnistumistaan ja antaa itselleen luvan hyvän tuntemiseen, hänen on helpompi hyväksyä myös muiden onnistuminen ja osaaminen. Yhteishenki kasvaa kun toista voi aidosti kannustaa ja ymmärtää ettei toisen hyvä ole itseltä pois.

Ahon ja Laineen (1997, 57) mukaan onnistumisen kokemusten myötä ihminen tuntee olevansa arvokas ja osaava. Kun usko itseensä kasvaa, negatiivinen ajattelu vähenee ja ihminen on avoimempi uusille kokemuksille ja haluaa jakaa ideoitaan.

Hyvät kokemukset ovat tärkeitä jokaiselle ihmiselle, erityisesti meidän asiakasryhmässämme, jossa nuoret eivät ole täysin sinut itsensä kanssa. Uskomme että onnistumisen kokemusten kautta nuoret hyväksyvät itsen-

sä ja arvostavat itseään enemmän. Tämä on erityisen tärkeää, koska uskomme onnistumisen kokemuksilla olevan suora vaikutus itsetuntoon ja että hyvä itsetunto auttaa ehkäisemään syrjäytymistä nuorissa.

Tulevaisuudessa uskomme että sosiaalista sirkusta tullaan tutkimaan enemmän. Tulee olemaan mielenkiintoista seurata tuleeko sirkus vakiintumaan myös Suomessa pysyväksi osaksi sosiaalityöntekijöitä. Odotamme myös kovasti näkevämme millaisia tuloksia vaikuttavan sirkuksen hanke tulee esittelemään hankkeen päätyttyä.

10.2 Itsearviointia

Oli hienoa päästä osaksi sosiaalisen sirkuksen työpajaa. Saimme itsekin kokea asioita joita emme koskaan ennen olleet tehneet. Koemme että pystyimme erilailla juuri tästä syystä samaistumaan nuorten kokemuksiin. Me kohtasimme samalla tavalla korkeanpaikan pelkoja, uskalsimme luottaa toiseen ihmiseen ja kokeilla jotain täysin uutta ja vierasta. Turhauduimme itsekin kun asiat eivät onnistuneet ja toisaalta koimme sen saman riemun kun onnistuimme.

Havainnoiminen oli haasteellista tämän vuoksi. Tietyllä tapaa olimme niin lähellä nuoria ja halusimme heidän onnistuvan että toivomme ettemme menettäneet objektiivisuuttamme. Toisaalta myös se että toimi mukana loi omat haasteensa nuorten seuraamiselle ja havainnoinnille. Pidämme kuitenkin osallistuvaa havainnointia parhaana tapana juuri tämänkaltaiselle tutkimukselle, jossa tutkimuksen kohteena ovat kokemukset. Tällä tavoin pystyimme käyttämään myös omia kokemuksiamme osana aineistoa.

Jälkikäteen pohdimme että haastattelu oli todella vaativaa ja sen harjoittaminen etukäteen olisi ollut hyödyllistä. Vaikka saimme nuorilta näinkin paljon tietoa, uskomme että tarkemmin menetelmin olisivat tiedot olleet laajempia. Haastattelun kulkuun vaikutti myös se, ettemme voineet pitää sitä suunnitelmiamme mukaisesti.

Opinnäytetyötä ohjaava tutkimustehtävä ja -kysymykset olivat työn alussa lähinnä suuntaa antavia. Prosessin edetessä tutkimustehtävää tarkennettiin sekä tutkimuskysymyksiä hiottiin ja niihin tuli lisäyksiä. Lopullisen muotonsa tutkimuskysymykset saivat tutkimuksen edetessä, kuitenkin niin että meillä oli kokoajan tiedossa mitä tutkimme.

Olemme tyytyväisiä tutkimukseemme. Saimme selvästi tuloksia jotka osoittavat sosiaalisen sirkuksen tavoitteiden toteutuvan lyhyelläkin kurssilla. Uskallamme myös väittää että pidemmän ajanjakson aikana toteutetulla sosiaalisen sirkuksen toiminnalla on vielä suurempia vaikutuksia ja että sosiaalisen sirkuksen tavoitteet toteutuvat kokonaisvaltaisemmin.

Yleisesti opinnäytetyö prosessista voi sanoa sen kasvattaneen meitä ammatillisesti. Koemme olevamme valmiimpia kohtaamaan työelämän ja sen tuomat haasteet. Opimme opinnäytetyötämme tehdessä että olemalla ahke-

ria, kysymällä rohkeasti apua ja tekemällä yhteistyötä, päästään tulokseen josta voi olla ylpeä ja jonka takana mielellään seisoo.

10.3 Luotettavuuden arviointi

Tehty tutkimus sopi sosiaalialan tutkimukseksi koska sosiaalisen sirkuksen tavoitteet ja toimintamethodit ovat sosiaalipedagogiikan ja sosiokulttuurisen innostamisen teorioiden mukaisia. Sosiaalisen sirkuksen kurssit olisivat myös sosionomille soveltuva työympäristö, jossa sosionomi voisi toimia sirkusohjaajan työparina. Tällöin myös sosiaalinen sirkus saisi alleen teoriapohjaa ja paikan kuntouttavana työmuotona sosiaalialalla.

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa, on tutkijan otettava käytettävien menetelmien luotettavuuden tarkastelemisen lisäksi huomioon koko tutkimusprosessi ja sen eri vaiheet. Eskolan ja Suorannan (2003, 215–216) mukaan luotettavuutta voidaan tarkastella muun muassa tutkimuksen toistettavuuden näkökulmasta. Toistettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimusprosessi on kuvailtu niin perusteellisesti, että kuka tahansa voi tehdä tutkimuksessa kerätyn aineiston pohjalta samat johtopäätökset.

Olemme pyrkineet kuvaamaan opinnäytetyön prosessia mahdollisimman tarkasti, jotta toistettavuus olisi mahdollista. Tietenkin tällaisessa työssä, jossa tutkitaan ihmisiä ja heidän kokemuksiaan, voivat tutkimustuloksetkin vaihdella. Uskomme kuitenkin, että samankaltaisessa tutkimuksessa nähtäisiin myös että sosiaalisen sirkuksen tavoitteisiin päästään ja että pääosin sirkustoiminta tuottaa positiivisia kokemuksia siinä mukana olleille.

Tutkimuksen luotettavuuteen saattoi osaksi vaikuttaa tutkimusryhmän suhtautuminen tutkimukseen. Osa nuorista ei aina ollut tosissaan kysymyksiin vastatessaan tai kertoessaan kokemuksistaan. Emme kuitenkaan usko tämän vaikuttaneen tutkimustuloksiin, koska olimme tuntemaan tutkimuksessa mukana olleita nuoria ja uskomme voineemme sivuuttaa tarkoituksella väärin sanotut vastaukset. Kuitenkin suurimmaksi osaksi nuoret ottivat tulkintojemme mukaan tutkimuksen vakavasti. Olimme huomioon kaiken tämän emmekä pohjanneet tutkimustamme pelkästään haastatteluihin vaan nimenomaan havainnointiin, jolloin pysyimme itse tarkastelemaan tapahtumia ja nuorten käytöstä.

Käytimme tiedon keräämiseen useita eri menetelmiä. Havainnoinnin ja haastattelun lisäksi kokeilimme erilaisia palautteen keräystekniikoita. Päiväkirjaamme pystyimme jäsentämään ajatuksiimme ja ne toimivat myös muistin virkistäjinä kun muistelimme toimintaa taaksepäin. Havainnoinnin tukena toimi videointi joka taas tahollaan lisäsi havainnoinnin luotettavuutta toisen havainnoitsijan lisäksi. Jokaisen kerran jälkeen myös keskustelimme tunnista niin sirkusohjaajan kanssa kuin keskenämme ja kävimme havaintojamme ja ajatuksiimme lävitse. Palautteen keräämisestä saamamme materiaali ei itsessään palvellet tutkimusmateriaalina, mutta sen

sisältämä tieto tuki saamiamme tuloksia siitä, että moni nuorista piti siruksesta ja osallistui toimintaan mielellään.

Koemme että tutkimuksen kohteen ollessa niinkin haastava kuin nuoret, ainut keino saada tarpeeksi monipuolista materiaalia, oli käyttää useita eri menetelmiä. Emme olisi saaneet pelkällä havainnoinnilla tarpeeksi tietoa, toisaalta pelkkä haastattelu olisi jättänyt tutkimuksen hyvin pintapuoliseksi. Palautteen saaminen nuorilta oli myös haastavaa. Yhdistämällä nämä kaikki uskomme että saimme todellista tietoa koska jokaisella menetelmällä saamamme vähäinenkin tieto tukee toinen toistaan.

Tutkimuksen objektiivisuutta varmisti se, että toimintaa oli havainnoimassa kaksi havainnoitsijaa. Tällöin kokemuksia ei ole tulkitsemassa vain yksi henkilö, vaan kaikkea on pohdittu kahdesta eri näkökulmasta, mikä vähentää subjektiivisen näkökulman vaaraa. Eskolan ja Suorannan (2003, 214) mukaan useamman havainnoitsijan tuottamaa aineistoa voi kertyä niin runsaasti että sitä voidaan analysoida monella eri tavalla ja näin varmistaa kuvauksen tarkkuutta. Me käytimme analysointiin teemoittelua, mutta olemme käyneet aineistosta paljon keskustelua sekä tulleet eri tahoillamme samoihin tuloksiin, joka osoittaa tutkimuksen objektiivisuuden.

Mäkelän (1990, 53) mukaan tutkimuksen analyysin luotettavuutta parantaa se, että lukija kykenee seuraamaan tutkijan päättelyä ja tutkimusprosessia. Olemmekin esitelleet tutkimuksemme vaiheet raportissamme selkeästi. Lisäksi olemme tuloksissa tuoneet lukijalle näkyväksi päättelymme esimerkiksi nuorten sitaattien muodossa. Näin lukija voi itse päättää, pitääkö tuloksiamme luotettavina vai ei. Mielestämme tutkimuksemme oli monipuolinen ja näin ollen voimme ajatella tutkimuksemme olevan luotettava.

LÄHTEET

- Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
- Aulanko, M. 1992. Sirkus kouluun, virikkeitä lasten ja nuorten sirkustointintaan. Koulun kerhokeskus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 170-185.
- Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa: Aaltola, J. (toim.) & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä Gummerus Kirjapaino Oy, 124-141.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1980. Teemahaastattelu. 7. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Hyttinen, H., Kakko, S-C., Karkkola, P. & Åstrand, R. 2011. Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tammerprint Oy.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1999. Elämää varten. Murrosikäisen ja nuoren maailma. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Jyväskylän yliopisto. n.d. Viitattu 3.1.2012.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metodit/metodit/metodit/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Karppinen, S. & Latomaa, T. 2007. Elämyksestä ja kokemuksesta teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Karppinen S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkailun elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 11-20.

Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun. Helsinki: Tammi.

Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa: Kurki, L. (toim.) & Nivala, E.(toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 115-191.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. n. d. Nuorisotiloille toimintamalli koulupudokkuuden ennalta ehkäisemiseen. Viitattu 3.2.2012. http://www.mll.fi/@Bin/4926479/ARISIS_valmis+toimintamalli.pdf

Manninen, J. & Luukannel, S. 2008. Joustava perusopetus. JOPO-toiminnan vaikuttavuuden arviointi. Opetusministeriön julkaisuja 36:2008. Yliopistopaino.

Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen aineiston arviointiperusteet. Teoksessa: Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.

Numminen, U. & Ouakrim-Soivio, N. 2007. Joustava perusopetus. JOPO-toiminnan aloittaminen ja vakiinnuttaminen. Opetusministeriön julkaisuja 15:2007. Yliopistopaino.

OPM. n. d. Koulupudokkaiden aktivointi. Joustava perusopetus. Viitattu 1.2.2012. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/koulupudokkaiden_aktivointi/index.html

Perttula, J. 2007. Elämysten merkitys ihmiselämässä. Teoksessa Karppinen S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 53-74.

Raina, L. & Haapaniemi, R. 2005. Yksilöt yhdessä. Kasvatus ja persoonan laatu. Tallinna: AS Pakett kirjapaino.

Raunio K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus. 2009. Viitattu 19.1.2012 http://www.sorinsirkus.fi/kuvatt/Sorinsirkus_toimintakertomus2009.pdf

Sorin Sirkus Ry:n toimintakertomus. 2010. Viitattu 19.1.2012 http://www.sorinsirkus.fi/kuvatt/Sorinsirkus_toimintakertomus2010.pdf

Sorin Sirkus. n.d. Viitattu 19.1.2012 <http://www.sorinsirkus.fi/uudetsivut/yhdistys.htm>

Sosiaalinen sirkus n.d. Viitattu 19.1.2012 <http://www.vaikuttavasirkus.fi/sosiaalinsirkus/index.php?page=sosiaalinen-sirkus>

Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa: Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264-285.

Timonen-Kallio, E. 2007. Lastenkodin omahoitajan sosiaalipedagoginen osaaminen. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Kuopio: Kopijyvä.

Vaikuttava sirkus. n.d. Viitattu 30.3.2012

<http://www.vaikuttavasirkus.fi/index.php?page=hankekuvaus>

HAASTATTELULUPA

Tampereella 15.3.2012

Moikka !

Olemme Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä Sorin Sirkuksen toteuttamasta vaikuttavan sirkuksen työpajasta. Työhömmme kuuluu kokemusten kerääminen sirkustoiminnasta. Olemme osallistuneet Jopolaisten sirkustyöpajaan yhdessä nuorten ja ohjaajien kanssa. Tämän lisäksi haluaisimme jutella nuorten kanssa millaista sirkustelu Heidän mielestään oli, tähän pyydämmekin Teidän lupaanne. Keskustelut tullaan nauhoittamaan mutta materiaali käytetään ainoastaan opinnäytetyöhömmme eikä se ole kenenkään muun ulottuvissa tai käytettävissä. Materiaalin avaamme siten, ettemme käytä nuorten nimiä tai muita tunnistettavia piirteitä. Nuorten kertomat kokemukset ja fiilikset ovat työllemme ensiarvoisen tärkeitä ja haluaisimme tuoda heidän ääntään esille.

Pyydämme huoltajan suostumusta nuoren osallistumiseen opinnäytetyömmme hyväksi. Toivomme vastausta maanantaihin 2.4 mennessä. Keskustelut tullaan toteuttamaan samalla viikolla.

Ystävällisin terveisin sosionomiopiskelijat
Emma Piirinen ja Simonette Jääskeläinen

_____ saa___ / ei saa___ osallistua sirkustelu
juttuhetkeen
(nuoren nimi)